

आधारभूत तह (कक्षा १-३) को

स्थानीय विषय पाठ्यक्रम

२०७८

गैंडाकोट नगरपालिका
नवलपरासी (बर्दघाट सुस्तापूर्व)
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

आधारभूत तह (कक्षा १-३) को
स्थानीय विषय पाठ्यक्रम
२०७८

प्रकाशक : गैंडाकोट नगर कार्यपालिका
गैंडाकोट नगरपालिका
नवलपरासी (बर्दघाट सुस्तापूर्व)
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

प्रकाशन वर्ष : २०७८ वि.सं.

संस्करण : प्रथम

प्रकाशकीय

विद्यालय तहको शिक्षाका संरचना र उद्देश्यहरु समयक्रमसँगै रुपान्तरित र विकास हुँदै आइरहेका छन् । राष्ट्रिय तहमा निर्माण भएका पाठ्यक्रमसँगै स्थानीय आवश्यकता र औचित्यका आधारमा स्थानीय विषयका पाठ्यक्रम विद्यालयमा प्रयोग हुन सक्ने प्रावधान प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम २०६२ को प्रावधान अनुसार कार्यान्वयन हुँदै आएको थियो । हाल परिवर्तित सन्दर्भमा राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपले २०७५ को प्रावधान अनुसार विद्यालयमा ५ पाठ्यघण्टी अर्थात् वार्षिक १६० घण्टाको लागि स्थानीय विषय अध्यापन गराउन सक्ने अवसर छ । यही अवसरको उपयोग गर्दै गैँडाकोट नगरपालिकाले गैँडाकोट नगरपालिकाको स्थानीय विषय पाठ्यक्रम तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने क्रममा छ ।

स्थानीय पाठ्यक्रमलाई यो रूपमा विकास गर्न विभिन्न तह र क्षेत्रबाट योगदान पुऱ्याउनुहुने स्थानीय सरोकारवाला जनसमुदाय, शिक्षाप्रेमी, शिक्षाविद्, शिक्षक, कर्मचारी लगायत सम्पूर्ण महानुभावहरु धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ ।

पाठ्यक्रम जीवन्त सङ्गठन हो । यो समय अनुसार बदलिँदै, परिष्कृत हुँदै जान्छ । यसको विकास र रुपान्तरण हुने प्रक्रियाको अन्त हुन सक्दैन । यसैले यो पाठ्यक्रमलाई अझ बढी परिष्कृत र प्रभावकारी बनाई विद्यार्थीहरुलाई विधि, पद्धति र समयको चक्रसँगै चलायमान हुने सक्षम बनाउने र विश्वव्यापी रूपमा प्रतिस्पर्धी बनाउन रचनात्मक सुझाव र सल्लाहको लागि गैँडाकोट नगरपालिका सम्बद्ध सबै पक्षहरूसँग हार्दिक अपिल गर्दछ ।

विषयसूची

क्र.सं.	मुख्य विषय	पृष्ठ
१.	परिचय	१
२.	स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता तथा औचित्य	२
३.	विषय क्षेत्र	३
४.	तहगत सक्षमताहरु	४
५.	कक्षागत सक्षमताहरु	६
६.	विषयवस्तुको छनौट	१०
७.	कक्षागत विषयक्षेत्र र सिकाई उपलब्धिको विस्तृतीकरण	१४
८.	स्थानीय विषय पाठ्यक्रमको (कक्षा १-३) पाठ्यघण्टी विभाजन तालिका	३२
९.	सिकाई सहजीकरण प्रक्रिया	३२
१०.	विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया	३३
११.	पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन	३४
१२.	समय निर्धारण	३४
१३.	स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन योजना	३४
१४.	अनुसूचीहरु	३५

१. परिचय

नेपालमा परम्परागत शिक्षा प्रणालीको पुरानो इतिहास छ। आधुनिक शिक्षाको शुरुवात भने राणा प्रधानमन्त्री जङ्गबहादुर राणाको बेलायत यात्रा पश्चात भएको हो। शिक्षाको आवश्यकता महशुस गरी शासक वर्गका बालबालिकालाई अङ्ग्रेजी शिक्षा दिने अभ्यास दरबार स्कूलको स्थापना पछि शुरुवात भएको हो। शिक्षाले व्यक्तिको जीवनलाई उन्नत बनाउन तथा व्यक्तिको व्यक्तित्व विकासका कारणले समग्र देशलाई नै उन्नति तर्फ डोच्याउन सक्दछ भन्ने मान्यताबाट नै व्यक्ति, परिवार, समुदाय र राज्यस्तरबाट नै शिक्षाका लागि विभिन्न प्रयत्नहरू भएका छन्। धार्मिक, साँस्कृतिक, भाषिक, भौगोलिक आदि विभिन्न आधारमा विविधतायुक्त विशेषता भएता पनि जनताले शिक्षाको आवश्यकता महशुस गरे। तर त्यसबाट सबै जना समान रूपमा लाभान्वित हुन सकेनन्। शिक्षालाई अधिकारको रूपमा बुझ्न र आत्मसात गर्न पनि सकेनन्। संयुक्त राष्ट्रसंघको विश्वव्यापी मानवअधिकार घोषणा पत्रमा शिक्षा पाउने अधिकारलाई स्पष्टसँग व्याख्या गरे पछि शिक्षालाई अधिकारको रूपमा हेर्न थालिएको छ।

शिक्षा सेवा हरेक कुना काँचामा सबैले समान रूपमा पाउनु पर्छ भनी नेपालमा वि.सं. २०२८ पछि देशैभर एकै खालको शिक्षा प्रणाली लागु भयो। तर केन्द्रमा बनाएको शिक्षा प्रणाली वा पाठ्यक्रमले देशका सबै क्षेत्रका फरक आवश्यकतालाई समेट्न नसकेको आभास हुन थाल्यो। फरक समुदाय र विविध विशेषताको भौगोलिक क्षेत्रले भरिपूर्ण यस मुलुकमा फरक फरक ठाउँमा फरक फरक सम्भावना र विशेषताहरू रहेका छन्। यही कारणले शिक्षामा विकेन्द्रीकरणको आवश्यकता महसुस गरियो। फलस्वरूप शैक्षिक विकेन्द्रीकरण गर्ने उद्देश्यले स्थानीय पाठ्यक्रमको अवधारणा विकास हुन थाल्यो। यही आधारमा हाल स्थानीय तहबाट स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने प्रावधान रहेको छ।

नेपालमा औपचारिक रूपमा प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम, २०४९ ले पहिलो पटक स्थानीय विषय वा मातृभाषामध्ये कुनै एक विषय विद्यालयले छनोट गरी पढाउन पाउने व्यवस्था गरेअनुरूप साप्ताहिक ३ पाठ्यभार र १०० पूर्णाङ्कको अध्ययन/अध्यापन गर्ने व्यवस्था गरेको भए पनि उक्त व्यवस्था व्यवस्थित रूपमा कार्यान्वयन हुन सकेन। प्राथमिक शिक्षा पाठ्यक्रम २०६२ (कक्षा १-३) र २०६५ (कक्षा १-५) ले सामाजिक अध्ययन, शारीरिक शिक्षा र सिर्जनात्मक कला विषयमा २०% स्थानीय विषय समावेश गर्ने व्यवस्था गर्‍यो। आधारभूत शिक्षा (कक्षा ६-८) को पाठ्यक्रम २०६९ मा साप्ताहिक ५ पाठ्यभार र १०० पूर्णाङ्कको मातृभाषा वा संस्कृत वा अन्य स्थानीय विषय/अन्य विषय समावेश गरियो। राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७१ अनुसार आधारभूत तहमा १०० पूर्णाङ्कको स्थानीय भाषा वा विषय राख्न पाउने व्यवस्था गरियो।

विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ मा भएको प्रावधान अनुसार स्थानीय तहले आधारभूत तहमा १०० पूर्णाङ्कको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी लागु गर्न पाउने व्यवस्था गरेको छ। उक्त प्रारूपले स्थानीय पाठ्यक्रमको सम्बन्धमा कक्षा १-३ सम्म साप्ताहिक ५ पाठ्यभार र वार्षिक रूपमा १६० घण्टा कायम गरेको छ। नेपाल सरकार, शिक्षा विज्ञान तथा प्राविधि मन्त्रालय, पाठ्यक्रम विकास केन्द्र सानोठिमी भक्तपुरबाट प्रकाशित स्थानीय पाठ्यक्रम विकास तथा कार्यान्वयन मार्गदर्शन (मातृभाषासहित), २०७६ ले स्थानीय पाठ्यक्रमको सन्दर्भ, अवधारणा, पाठ्यक्रम विकास, कार्यान्वयन प्रक्रिया, स्थानीय पाठ्यक्रमको ढाँचा लगायतको बारेमा स्पष्ट मार्गदर्शन गरेको छ। स्थानीय पाठ्यक्रम सम्बन्धी स्रोत सामग्री, २०६६ ले “स्थानीय सरोकारवालाहरूको आवश्यकता, चाहना र उनीहरूकै सहभागितामा स्थानीय विषयवस्तुलाई समावेश गरी निर्माण र कार्यान्वयन हुने पाठ्यक्रम नै स्थानीय पाठ्यक्रम हो” भनि परिभाषित गरेको छ। यही आधारमा यो पाठ्यक्रम विद्यालय शिक्षाको राष्ट्रिय

पाठ्यक्रम प्रारूप, २०७६ अनुसार तयार गरिएको हो । पाठ्यक्रम तयार गर्दा गैंडाकोट नगर पालिकामा स्थानीय सरोकारवाला तथा शिक्षाविद्, शिक्षकहरू समेतको वृहत छलफल र अन्तरक्रिया गरिएको छ । विभिन्न चरणको छलफल तथा अन्तरक्रियाबाट स्थानीय पाठ्यक्रमको रूपमा विभिन्न क्षेत्रहरू समावेश गरी स्थानीय विषय लागु गर्ने निधो भएको छ । यो स्थानीय पाठ्यक्रमले गैंडाकोट नगरपालिका क्षेत्र भित्रको विशिष्ट पहिचानलाई उजागर गर्ने अवसर प्रदान गरेको छ ।

स्थानीय स्तरका शिक्षाविद्, बुद्धिजीवी, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, जनप्रतिनिधिहरू, नगर कार्यपालिकाका सदस्यहरू, पाठ्यक्रम विज्ञ लगायतसँग छलफल, अन्तरक्रिया तथा कार्यशाला बैठकको आयोजना गरी प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणको आधारमा यो स्थानीय विषयको पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ । सिकाइ उपलब्धि हासिल हुनु पर्ने विभिन्न विषयगत विधाहरूलाई ६ ओटा क्षेत्रहरूमा विभाजन गरिएको छ । यी क्षेत्रहरूका आधारमा गैंडाकोट नगरपालिकाको भूगोल, कला र संस्कृति, प्राकृतिक स्रोत र संपदा, संस्कार र साँस्कृतिक सम्पदा, स्थानीय वातावरण, धार्मिक तथा अन्य कलाहरू, विभिन्न समुदायको विविध विशेषता जस्तै मातृभाषा, चाडपर्व, जातीय परम्परा र भेषभुषाको विषयहरू समावेश गरिएका छन् । त्यस्तै गरी स्थानीय सरकार, शिक्षा र विकास अन्तर्गत देशको राजनैतिक संरचना, नगरपालिकाको संरचना र स्थानीय तथा राष्ट्रिय वार्षिक एवम् आवधिक योजना निर्माण र कार्यान्वयन प्रक्रियाको बारेमा विषयवस्तुहरू समावेश गरिएका छन् । गैंडाकोट नगरपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रममा विज्ञान र प्रविधि साक्षरतालाई जीवनका क्रियाकलापसँग जोड्ने ज्ञान र सीप प्रदान गर्ने विषयहरू समावेश गरिएका छन् । आफ्ना वरपर भएका यान्त्रिक तथा मेशिनरी औजारको बारेमा चासो राख्ने र तिनीहरूको प्रयोगबाट दैनिकीलाई सरल र सहज बनाउन सहयोग पुग्दछ भन्ने कुराको अनुभूति गरी व्यक्त

गर्न पर्यटन, स्थानीय पेसा प्रविधि र उद्यमशीलता, स्वास्थ्य र सरसफाइ, शारीरिक सीप तथा व्यायाम, स्थानीय खेल, प्रकोप, पर्यावरण र हरित विद्यालय, व्यक्ति र संस्था लगायतका विषय क्षेत्रलाई समेटेर कक्षा १ देखि ३ सम्मको लागि स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ । यो पाठ्यक्रमबाट आधारभूत तहमा अध्ययनरत बालबालिकाहरूले औपचारिक रूपमा आफ्नो समुदाय, समाज तथा नगरको भूगोल कला र संस्कृति सम्बन्धी विषयगत क्षेत्रमा परिचित भई ज्ञान प्राप्त गर्नेछन् । हाम्रो प्रशासनिक संरचना, शिक्षा र यसले विकासलाई पार्ने प्रभाव सम्बन्धी बहस पैरवी गर्न सक्नेछन् । विज्ञान र प्रविधि साक्षरताको महत्व र यसको उपदेयता बताउन, त्यसबाट हुन सक्ने खतराबाट बच्ने उपायहरू बताउन र आत्मसाथ गर्न सक्नेछन् । विद्यार्थीहरू सहकारीता र बैङ्किङ्ग विषयमा साक्षर भई आम्दानी, खर्च र वचतको सन्तुलन मिलाउन पर्ने विषयहरूबारे परिचित हुनेछन् । वित्तीय साक्षरता सम्बन्धमा जानकारी लिई शेयर तथा मुद्रासटही सम्बन्धमा चासो देखाउन सक्नेछन् । खेकलुद गतिविधि प्रति चासो राखी अनुशासन, माया, स्नेह, आदार, सम्मान र ध्यान तथा तपस्या बारे आफ्नो लगाव प्रदर्शन गर्न समेत विद्यार्थीहरू सक्षम हुने विश्वास लिइएको छ । यो स्थानीय पाठ्यक्रमले यो क्षेत्रको समृद्धिको सपनालाई सार्थक बनाउन उल्लेख्य भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको छ । कलिलानानीबाबुहरूलाई आफ्नो सेरोफेरो र आफ्नो माटोप्रति गर्व गर्ने बनाउन, आफैँले आफैँलाई पहिचान गर्न तथा आफ्नो क्षेत्रको व्यावसायिक सम्भावनाको खोजी गर्न सक्ने बनाउन यो पाठ्यक्रम विशेष महत्त्वपूर्ण हुने देखिन्छ । यो पाठ्यक्रम शैक्षिक सत्र २०७८ देखि कक्षा १ र २ बाट क्रमशः लागु गरिने छ ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता तथा औचित्य
आफ्नोपन, मौलिकता र परम्परालाई हाम्रो धरोहरको रूपमा स्थापित गर्न स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता पर्दछ । नेपाल सरकारबाट एकिकृत पाठ्यक्रम कक्षा

१-३ को ढाँचा, २०७६ स्वीकृत भई कार्यान्वयनको क्रममा रहेको छ । एकिकृत पाठ्यक्रम देश भरीमा २०७७ सालदेखि लागु हुन पर्ने प्रावधान छ । उक्त पाठ्यक्रम ढाँचामा भएको व्यवस्था अनुसार कक्षा १-३ सम्ममा अन्य विषयका अतिरिक्त स्थानीय तहबाट विकास गरी संस्कृत भाषा, मातृभाषा वा स्थानीय विषय अध्यापन गराउन पर्ने राख्नु पर्ने प्रावधान छ । स्थानीय विषयको निर्माण स्थानीय तहबाटै गरी लागु गर्नु पर्ने प्रावधान रहेको छ ।

बालबालिकाको सिकाइ आफ्नो बासस्थानबाटै प्रारम्भ गर्न सहज हुन्छ । त्यसका लागि बालबालिकाहरूले आफ्नो गाउँ, समुदायको पहिचान गर्नुपर्दछ । त्यहाँ भएका प्राकृतिक, ऐतिहासिक सम्पदाहरू र आर्थिक क्रियाकलापहरूबारे जानकारी हुनुपर्दछ । स्थानीय मूल्य, मान्यता, धर्म, परम्परा, संस्कृति, स्रोतसामग्रीको संरक्षण, संवर्धन, परिचालन र विकास गर्नका लागि मार्गनिर्देश गर्ने र स्थानीय तहको क्षमता विकासमार्फत राज्यको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र राजनीतिक क्षेत्रमा आवश्यक पर्ने सक्षम, सचेत र इमानदार नागरिक तयार गर्नका लागि स्थानीय पाठ्यक्रम अपरिहार्य भएको छ । राष्ट्रिय स्तरमा निर्माण गरिने पाठ्यक्रम सबै सरोकारवालाको संलग्नताको सम्भावना रहदैन । यसले स्थानीय तहको भाषा, संस्कृति, ज्ञान र सीपलाई पूर्ण रूपले समेट्न सम्भव पनि हुँदैन । अतः स्थानीय तहको भाषा तथा संस्कृतिको जगेर्ना गर्न स्थानीय तहको ज्ञान, सीप, प्रविधि र उत्पादनलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय बजारमा जोड्ने ज्ञान र सीपको विकास गरी आत्मनिर्भर, उत्पादनमुखी, जीवनोपयोगी, व्यावहारिक र दक्ष जनशक्ति तयार गर्नका लागि स्थानीय पाठ्यक्रमको आवश्यकता पर्दछ । हरेक स्थानीय तहको आ-आफ्नै विशिष्ट पहिचान, भौगोलिक, धार्मिक एवम् साँस्कृतिक, जातीय, भाषिक विविधता हुन्छन् । केन्द्रिय तहमा तयार गरिने पाठ्यक्रमले मात्र विद्यार्थीहरूलाई दैनिक जीवनमा आवश्यक पर्ने ज्ञान, सीप, आचरण र व्यवहारका सम्पूर्ण सक्षमताहरू प्रदान गर्न नसक्ने भएकाले स्थानीय परिवेश अनुसारको ज्ञान र सीप

आर्जन गर्नका लागि स्थानीय विज्ञकै सहभागितामा पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न वाञ्छनीय भएकाले र संबैधानिक तथा नीतिगत रूपमा भएको प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्नु प्रत्येक स्थानीय तहको कर्तव्य भएको हुनाले गैँडाकोट नगरपालिकाले यो स्थानीय पाठ्यक्रम तयार गरेको हो ।

३. विषय क्षेत्र

प्रत्येक गाउँ तथा टोलमा एउटा सानो विश्व लुकेको हुन्छ । एउटै पाठ्यक्रममा सबै विषयवस्तु अटाउन र पठनपाठन गर्न सम्भाव हुँदैन । यस पाठ्यक्रमले गैँडाकोट नगरपालिका भित्रका अध्ययन गर्नु पर्ने प्राकृतिक, भौगोलिक, धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, प्रशासनिक, शैक्षिक, सामाजिक, स्थानीय विज्ञान र गणित, उत्पादन र उद्योग, खेलकुद नैतिक चरित्रका क्षेत्रसँग सम्बन्धित ज्ञान, सीप र अभिवृत्तिका पक्षहरूलाई समेटेको छ । स्थानीय आवश्यकताको आधारमा आधारभूत तहमा अध्ययनरत बालबालिकाहरूलाई केन्द्रबिन्दु मानेर उक्त क्षेत्रहरू पाठ्यक्रम तयार गरिएको छ । पाठ्यक्रमले मुख्य रूपमा निम्न विषय क्षेत्रलाई समेटेको छ -

(क) स्थानीय भूगोल कला र संस्कृति

- नगर क्षेत्र भित्रको प्राकृतिक संरचना र वातावरण
  - समथर भूभाग, पहाड, वगर र गौचरन
  - खोला खोल्सा, नदी र ताल
  - वन, सामुदायिक वन, वनस्पति र जडीबुटी
  - ढुङ्गा, माटो, बालुवा र चट्टान
  - खानी र खनिज
- परम्परागत र आधुनिक शैलीका मूर्ति तथा चित्रकलाहरू
- स्थानीय क्षेत्रमा अवस्थित समुदायको मातृभाषा, चाडपर्व, रीतिरिवाज, जातीय परम्परा र भेषभूषा

- स्थानीय खानाका परिकार, चाडपर्व विशेष खाना र पहिरन
  - मानव निर्मित संरचना र वातावरण
    - बाटोघाटो/पुल पुलेसा
    - धारा /पँधेरा
    - ढल निकास र नाला
- (ख) स्थानीय प्रशासन, शिक्षा र विकास
- राज्यको राजनैतिक विभाजन
    - केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तह
  - स्थानीय सरकारका विभिन्न अङ्गहरू : अधिकार र कार्य क्षेत्र
    - नगर सभा
    - नगर कार्यपालिका
    - वडा कार्यलयहरू
    - विभिन्न विषयगत समितिहरू
  - शैक्षिक सेवा प्रदायक संस्थाहरू
  - शिक्षा अधिकारको रूपमा
  - शिक्षा र जीवनको सम्बन्ध
  - विकासको वाहकको रूपमा शिक्षा
  - राष्ट्रिय आवधिक योजना तथा स्थानीय आवधिक तथा वार्षिक योजना
  - विकासका राष्ट्रिय गौरव र स्थानीय गौरवका प्रतीकहरू
- (ग) विज्ञान प्रविधिको साक्षरता र सुरक्षा
- सूचना तथा सञ्चारका साधन
  - विद्युत, इलेक्ट्रिकल तथा इलेक्ट्रोनिक्स साधनहरू
  - गणित र जीवनको सम्बन्ध
  - विज्ञान र जीवनको सम्बन्ध
  - यन्त्र तथा मेकानिकल प्रविधि
  - विद्युत, विद्युतीय सामग्री तथा अन्य
- यान्त्रिक साधन र यिनीहरूको प्रयोग गर्दा सुरक्षित हुने उपाय
- (घ) स्थानीय उत्पादन, उद्योग र व्यवसाय
- स्थानीय पेशा र व्यवसाय
    - कृषि,
    - पशुपंक्षी
    - मत्स्य
    - फलफूल तथा फूलबारी (Horticulture)
  - उद्योग/कलकारखाना
  - यातायात र पर्यटन
  - होमस्टे तथा होटल
- (ङ) सहकारी र बैङ्क
- नियमित र अनिवार्य खर्चका क्षेत्रहरू
  - वचत र खर्च प्रणाली
  - लेखा प्रणाली
  - वचत र सुरक्षित लगानी
  - सामूहिक आर्थिक क्रियाकलाप तथा वचत र ऋण
- (च) खेकलुद र नैतिक चरित्र
- कोठा भित्र र कोठा बाहिरका खेलहरू
  - स्थानीय, राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेलहरू
  - खेलको प्रबर्द्धन गर्ने निकायहरू
  - व्यक्तिको असल चरित्र र संस्कृति
  - आदर सम्मान, माया ममता र आपसी सम्बन्ध
  - भलो र शुभ चिन्तन
  - योग, ध्यान र तपस्या

४. तहगत सक्षमताहरू

गैँडाकोट नगरपालिका भित्रका विद्यालयहरूमा आधारभूत तह (कक्षा १-३) मा अध्यापन गराउनका लागि निर्माण गरिएको स्थानीय पाठ्यक्रमको

कार्यान्वयनबाट विद्यार्थीहरूमा हासिल हुनुपर्ने अपेक्षित सक्षमता निम्नानुसार छन् । विषय क्षेत्र अनुसार सक्षमताहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

- नगर भित्रको प्राकृतिक संरचनाको विशेषता उल्लेख गरी यहाँका प्राकृतिक सम्पदाको महत्व, संरक्षण र उपयोग गर्ने तरिका उल्लेख गर्न सक्षम हुने छन् ।
- स्वच्छ र हराभरा वातावरणका लागि मानवीय क्रियाकलापको विवरण प्रस्तुत गर्न र स्वच्छ र स्वस्थ जीवनका लागि गर्नु पर्ने व्यवहारलाई आत्मसाथ गरी आफूमा प्रयोग गर्न सक्षम हुने छन् ।
- नगर भित्रका विभिन्न मानव समुदायका धार्मिक, भाषिक र परम्परागत संस्कृतिको बारेमा परिचित भई उनीहरूको पहिचान हुने सम्पदाको विशेषताहरू बताउन सक्षम हुने छन् ।
- नगर भित्रको मानव निर्मित संरचनाहरू जस्तै बाटोघाटो, पुलपुलेसा, धारा, पँधेरा तथा ढल निकासको आवश्यकता तथा तिनीहरूको संरक्षण र सम्बर्द्धनको उपाय बताउन सक्षम हुने छन् ।
- नेपालको राजनैतिक संरचना र विभिन्न तहका सरकारको मुख्य अधिकार र कार्यक्षेत्र उल्लेख गर्न सक्षम हुने छन् ।
- शिक्षा अधिकारको रूपमा रहेको सेवा क्षेत्र हो भनी बताउन र मानव जीवनमा यसको महत्व स्पष्टसँग बताउन सक्षम हुने छन् ।
- विकासका लागि आधारको रूपमा रहेका आवधिक र स्थानीय योजनाको आवश्यकता र यस्ता योजनाको निर्माण प्रक्रियाको बारेमा उल्लेख गर्न सक्षम हुनेछन् ।
- देशका राष्ट्रिय र स्थानीय विकासका गौरवका प्रतीकहरूको सूचीकृत गरी महत्व उल्लेख गर्न सक्षम हुने छन् ।

- सूचना र सञ्चारको उपयोगबाट विकासमा योगदान हुन सक्छ भन्ने व्याख्या गर्न सक्षम हुने छन् ।
- मानव स्वास्थ्य र स्वच्छ वातावरण कायम गर्न आवश्यक मानवीय क्रियाकलाप उल्लेख गर्न सक्षम हुने छन् ।
- विकासको सूचकको रूपमा रहेको विद्युतीय सामग्री र उपकरणहरूको प्रयोग र सुरक्षाका उपायहरू बताउन सक्षम हुने छन् ।
- गणित र विज्ञानलाई दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने विभिन्न क्रियाकलापसँग जोड्न र उदाहरण सहित व्याख्या गर्न सक्षम हुने छन् ।
- आफ्नो परिवारको मुख्य पेशा र व्यवसायको महत्व र सञ्चालन गर्ने तरिका बताउन सक्ने छन् ।
- समाजको वरिपरि रहेका विभिन्न उत्पादनमूलक उद्योग व्यवसायको परिचय र महत्व बताउन सक्षम हुने छन् ।
- सहकारिताको सिद्धान्त र यसले आर्थिक उन्नतिमा सहयोग पुऱ्याउन सक्ने क्षेत्रहरू उल्लेख गर्न सक्षम हुनेछन् ।
- बैङ्कले गर्ने मुख्य कार्य र आर्थिक अनुशासनसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप बारे परिचित हुने छन् ।
- खेलप्रति रुची राख्ने र यसका क्रियाकलापलाई स्वस्थ अनुशासित जीवनसँग आवद्ध गर्ने व्यवहारको विकास गर्न सक्षम हुने छन् ।
- आफूसँग परिचित वा अपरिचित व्यक्तिहरू प्रति गरिने माया ममता व्यवहारबाट देखाउन सक्षम हुने छन् ।
- समुदायका सबै व्यक्तिहरूसँग असल सम्बन्ध स्थापना गर्न सक्षम हुने छन् ।

- योगा, ध्यान र अनुशासनसँग परिचित भई त्यसप्रति आफ्नो भुकाव व्यक्त गर्न सक्षम हुने छन् ।

५ कक्षागत सक्षमताहरू : तहगत सक्षमताहरूको आधारमा प्रत्येक कक्षाको कक्षागत सक्षमताहरू क्रमश उल्लेख गरिएका छन् ।

कक्षा १

कक्षा १ मा अध्ययन गरिसके पछि विद्यार्थीहरूमा निम्न अनुसारका सक्षमताहरू हासिल हुने छन् :

- आफ्नो घर र विद्यालय वरिपरिको भूगोलसँग परिचित हुन ।
- फोहोर र सफा वातावरणको परिचय दिन ।
- स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वको नाम र विशेषता बताउन ।
- स्थानीय रूपमा पाइने दैनिकी खानाका परिकार, चाड पर्व विशेषका खानाका परिकारहरूको नाम बताउन ।
- आफ्नो घर विद्यालय वरपर भएको मानव निर्मित संरचनामा बाटोघाटो र पुल पुलसाको नाम बताउन ।
- आफू बसोबास गर्ने र विद्यालय भएको स्थानीय तह र त्यसको नाम बताउन ।
- गैंडाकोट नगरपालिकाका वडाहरूको संख्या बताउन ।
- आफू रहेको वडाको नम्बर र टोलको नाम बताउन ।
- आफ्नो वडामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरूसँग परिचित भई तिनीहरूको विशेषता बताउन ।
- शिक्षाको व्यक्तिगत महत्व बताउन ।
- सूचना र सञ्चारको कुनै ४ साधनहरूको नाम बताउन ।
- आफ्नो घर तथा समाजमा प्रयोग हुने विद्युतीय सामग्रीहरूको उपयोगिता बताउन ।
- दैनिक रूपमा आफूले प्रयोग गर्ने सामानहरूको विभिन्न प्रकारको आकारको नाम बताउन ।
- दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने कुनै ५ क्रियाकलापको विज्ञान सम्मत कारण उल्लेख गर्न ।
- दैनिक उपयोगमा आउने विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट हुने खतराबाट बच्ने तरिका बताउन ।
- आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेशाको नाम बताउन ।
- परिवारले अपनाएको मुख्य पेशा सम्बन्धी काम छोटकरीमा उल्लेख गर्न ।
- आफ्नो वरिपरि भएका यातायातका साधनहरूको नाम उल्लेख गर्न ।
- पाहुना र आगन्तुक पर्यटकहरूलाई स्वागत सत्कार र आकर्षण गर्न सकिने तरिका उल्लेख गर्न ।
- परिवारले अनिवार्य रूपमा गर्न पर्ने खर्चका क्षेत्रहरू बताउन ।
- आम्दानी गर्ने तरिकाहरूको सूची तयार गर्न ।
- आम्दानीबाट खर्च र वचत गर्ने तरिका उल्लेख गर्न ।
- आफ्नो घरमा हुने आम्दानी र खर्चका क्रियाकलापको शीर्षकहरू उल्लेख गर्न ।

- आम्दानीको आधारमा खर्चको दैनिकी सञ्चालन गर्न सकिने तरिकाहरू उल्लेख गर्न ।
- आम्दानी र खर्चलाई अभिलेख राख्ने तरिका र यसको महत्व बताउन ।
- वचतलाई सुरक्षित राख्ने र लगानी गर्न थप सहयोग गर्ने संस्थाहरूको नाम बताउन ।
- कोठा भित्र र बाहिर खेल्ने खेलहरूको नाम बताउन ।
- आफूलाई मन पर्ने खेलको खेल्ने तरिका बताउन ।
- स्थानीय रूपमा लोकप्रिय खेलहरूका नाम सूचीबद्ध गर्न
- आफूले खेल्ने खेल सामग्रीको नाम भन्न र निर्माण गर्न ।
- व्यक्तिमा हुनु पर्ने राम्रा र असल गुणहरूको सूची तयार गर्न ।
- असल तथा महान व्यक्तिमा भएका राम्रा गुणहरूको अनुकरण गरी व्यवहारमा उतार्न ।
- वन तथा सामुदायिक वनको परिचय दिन ।
- मूर्ति र चित्र उदाहरण सहित पहिचान गर्न ।
- आफ्नो वडामा रहेका विभिन्न जातजाति र बोलिने भाषाको नाम भन्न ।
- स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वको नाम र ती चाडपर्वको मुख्य विशेषता बताउन ।
- स्थानीय रूपमा पाइने दैनिकी खानाका परिकार, चाड पर्व विशेषका खानाका परिकारहरूको विशेषता बताउन ।
- आफू बसोबास गर्ने र विद्यालय भएको स्थानीय तहको सरकारको नाम उल्लेख गर्न र त्यसको वडा संख्या बताउन ।
- आफ्नो विद्यालय र घरको भौगोलिक ठेगानाको पूरा नाम बताउन ।
- आफ्नो वडामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरूको नाम बताउन ।
- शैक्षिक संस्थामा हुनु पर्ने कुनै सात ओटा राम्रा कुराहरूको सूची तयार गर्न ।
- शिक्षा व्यक्तिको जन्मसिद्ध अधिकार हो भनी बताउन ।
- असल र सफल बन्न शिक्षा अनिवार्य माध्यम हो भन्ने कुरा तार्किक रूपमा उदाहरण सहित व्यक्त गर्न ।
- आफूले दिन भरी गर्ने कार्यलाई योजनाबद्ध रूपमा सूचीकृत गर्न ।
- सूचना र सञ्चारको कुनै ५ साधनहरूको नाम उल्लेख गर्न ।

कक्षा २

कक्षा २ मा अध्ययन गरिसके पछि विद्यार्थीहरूमा निम्न अनुसारका सक्षमताहरू हासिल हुने छन् :

- आफ्नो वडाको भूगोलको नाम बताउन ।
- आफ्नो घर वरिपरिको फोहोर र सफा वातावरणको परिचय दिन ।
- आफ्नो वरिपरिको भौगोलिक प्राकृतिक संरचनाको नाम बताउन ।

- आफ्नो घर तथा समाजमा प्रयोग हुने विद्युतीय सामग्रीहरू मध्ये कुनै ५/५ ओटाको नाम र उपयोग उल्लेख गर्न ।
- दैनिक रूपमा आफूले प्रयोग गर्ने सामानहरू र घरका कोठाहरूको आकारको नाम बताउन र चित्र कोर्न ।
- दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने कुनै ७ क्रियाकलापको विज्ञान सम्मत कारण उल्लेख गर्न ।
- आफ्नो घरमा प्रयोग हुने कुनै ४ ओटा साधारण उपकरणको नाम र काम बताउन ।
- दैनिक उपयोगमा आउने विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट हुने खतरा उल्लेख गरी त्यसबाट बच्ने तरिका बताउन ।
- आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेशाको नाम र महत्व बताउन ।
- परिवारले अपनाएको मुख्य पेशा सम्बन्धी काम छोटकरीमा उल्लेख गर्न ।
- आफ्नो समुदायमा चलिआएका मुख्य पेशाको नाम सूचीकृत गर्न ।
- वरिपरि चलन चल्तीमा रहेका यातायातका साधनहरूको नाम उल्लेख गरी त्यसको महत्व बताउन ।
- पाहुना र आगन्तुक पर्यटकहरूलाई स्वागत सत्कार र आकर्षण गर्न सकिने तरिका उल्लेख गर्न
- परिवारका सदस्यले गर्ने आम्दानीका स्रोत र अनिवार्य रूपमा गर्नु पर्ने खर्चका क्षेत्रहरू बताउन ।
- आम्दानीबाट अत्यावश्यक रूपमा गर्नु पर्ने खर्च र वचत गर्ने तरिका उल्लेख गर्न ।
- आम्दानीको आधारमा खर्चको दैनिकी सञ्चालन गर्न सकिने तरिकाहरू उल्लेख गर्न ।
- आम्दानी र खर्चलाई अभिलेख राख्ने तरिका र यसको महत्व उल्लेख गर्न ।
- वचतलाई सुरक्षित राख्ने र लगानी गर्ने थप सहयोग गर्ने संस्थाहरूको नाम र काम बताउन ।
- आफ्नो घर वरिपरि भएका सहकारी संस्थाहरूको नाम र काम बताउन ।
- कोठा भित्र र बाहिर खेल्ने खेलहरूको नाम र खेल्ने तरिका बताउन ।
- स्थानीय रूपमा लोकप्रिय खेलहरूका नाम सूचीबद्ध गर्न र ती खेल खेल्ने तरिका उल्लेख गर्न ।
- आफूले खेल्ने खेल सामग्रीको नाम भन्न र निर्माण गर्न ।
- आफूमा भएका राम्रा गुणहरूको सूची तयार गर्न ।
- असल व्यक्तिमा हुनु पर्ने राम्रा र असल गुणहरूको सूची तयार गर्न ।
- असल तथा महान् व्यक्तिमा भएका राम्रा गुणहरूको उल्लेख गरी सो को अनुकरण गर्ने तरिका बताउन ।
- आफूसँग परिचित अथवा अपरिचित व्यक्तिहरू प्रति उचित आदर सम्मान र माया ममता प्रदर्शन गर्न ।
- आफ्नो व्यवहार र कामबाट अरुको हानी नहुने कुराको सुनिश्चितता गर्ने सचेतना देखाउन ।
- आफ्नो कामबाट अरु व्यक्तिको भलो हुने कामको उदाहरण प्रस्तुत गर्न ।

कक्षा ३

कक्षा ३ मा अध्ययन गरिसके पछि विद्यार्थीहरूमा निम्न अनुसारका सक्षमताहरू हासिल हुने छन् :

- गैडाकोट नगरपालिकाको सबै वडाहरूका भूगोलको नाम बताउन र भौगोलिक नक्शा कोर्न ।
- नगर भित्रको फोहोर र सफा वातावरणको परिचय दिन ।
- आफ्नो नगरपालिकामा रहेका विभिन्न जातजाति र बोलिने भाषाको नाम भन्न ।
- नगरभित्रका विभिन्न जनजाति तथा समुदायमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वको नाम र ती चाडपर्वको मुख्य विशेषता बताउन ।
- नगरपालिका भित्रका दैनिकी खानाका परिकार, चाड पर्व विशेषका खानाका परिकारहरूको विशेषता बताउन ।
- ढल निकास र नालाको परिचय दिन ।
- आफू बसोबास गर्ने र विद्यालय भएको स्थानीय तहको साङ्गठनिक संरचना बताउन ।
- आफ्नो वडामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरूको प्रकार र नाम बताउन ।
- शैक्षिक संस्थामा हुनु पर्ने कुनै दश ओटा राम्रा कुराहरूको सूची तयार गर्न ।
- शिक्षालाई अधिकारको रूपमा प्रयोग गर्न आफूले गर्नु पर्ने कार्यहरू उल्लेख गर्न ।
- शिक्षाले व्यक्तिलाई असल र सफल बनाउन सहयोग गर्छ भन्ने कुरा तार्किक रूपमा उदाहरण सहित व्यक्त गर्न ।
- आफूले दिन भरी गर्ने कार्यलाई योजना बनाई सूचीबद्ध रूपमा सूचीकृत गर्न ।
- वार्षिक योजना र आवधिक योजनाको परिचय दिन ।
- आफ्नो पालिका भित्रका राष्ट्रिय गौरव र स्थानीय गौरवका योजनाको नाम भन्न ।
- सूचना र सञ्चारको कुनै ५ साधनहरूको नाम उल्लेख गरी तिनीहरूको उपयोगिता बताउन ।
- आफ्नो घर तथा समाजमा प्रयोग हुने विद्युतीय सामग्रीहरू मध्ये कुनै ७/७ ओटाको नाम र उपयोग उल्लेख गर्न ।
- दैनिक रूपमा आफूले प्रयोग गर्ने सामानहरू र घरका कोठाहरूको आकारको नाम बताउन र ती सामानको सामान्य चित्र कोर्न ।
- दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने कुनै ७ क्रियाकलापको विज्ञान सम्मत कारण उल्लेख गर्न ।
- आफ्नो घरमा प्रयोग हुने कुनै ६ ओटा साधारण उपकरणको नाम र काम बताउन ।
- दैनिक उपयोगमा आउने विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट हुने खतरा उल्लेख गरी त्यसबाट बच्ने तरिका बताउन ।
- आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेशाको नाम र महत्व बताउन ।
- परिवारको मुख्य पेशा सम्बन्धी काम छोटकरीमा उल्लेख गर्न ।
- आफ्नो समुदायमा चलिआएका मुख्य पेशाको नाम सूचीकृत गर्न र तिनीहरूको महत्व उल्लेख गर्न ।
- आफ्नो घर, विद्यालय र समुदायको वरिपरि रहेका उद्योग/ कल कारखानाको

- परिचय र त्यसले उत्पादन गर्ने वस्तुको नाम र महत्व बताउन ।
- वरिपरि चलन चल्तीमा रहेका यातायातका साधनहरूको नाम उल्लेख गरी त्यसबाट हुने फाइदा उल्लेख गर्न ।
  - पाहुना र आगन्तुक पर्यटकहरूलाई स्वागत सत्कार र आकर्षण गर्न सकिने तरिका उल्लेख गर्न ।
  - होमस्टे र होटलले दिने सेवा उल्लेख गर्न ।
  - परिवारका सदस्यले गर्ने आमदानीका स्रोत बताउन ।
  - परिवारका सदस्यले अनिवार्य रूपमा गर्नु पर्ने खर्चका क्षेत्रहरूको सूची तयार गर्न ।
  - आमदानीको आधारमा खर्चको दैनिकी सञ्चालन गर्न सकिने तरिकाहरू उल्लेख गर्न ।
  - आमदानीबाट वचत गर्ने तरिका उल्लेख गर्न ।
  - आमदानी र खर्चलाई अभिलेख राख्ने तरिका र यसको महत्व उल्लेख गर्न ।
  - वचतलाई सुरक्षित राख्ने र लगानी गर्न थप सहयोग गर्ने स्थानीय रूपमा क्रियाशील संस्थाहरूको नाम र काम बताउन ।
  - कोठा भित्र र बाहिर खेल्ने खेलहरूको सूची तयार गरी खेल खेल्ने तरिका बताउन ।
  - स्थानीय रूपमा खेल्ने लोकप्रिय खेलहरूका नाम सूचीबद्ध गर्न र ती खेल खेल्ने तरिका उल्लेख गर्न ।
  - आफूले खेल्ने खेल सामग्रीको नाम भन्ने र नमुना निर्माण गर्न ।
  - आफूमा भएका राम्रा गुणहरूको सूची तयार गर्न ।
  - असल व्यक्तिमा हुनु पर्ने राम्रा र असल गुणहरूको सूची तयार गर्न ।
  - असल तथा महान् व्यक्तिमा भएका राम्रा गुणहरूको उल्लेख गरी सो को अनुकरण गर्ने तरिका बताउन ।
  - आफूले देखेका असल व्यक्तिहरू मध्ये कुनै २ जनाको असल गुणहरूको सूची तयार गर्न ।
  - आफूसँग परिचित अथवा अपरिचित व्यक्तिहरू प्रति उचित आदर सम्मान र माया ममता प्रदर्शन गर्न ।
  - आफ्नो व्यवहार र कामबाट अरुको हानी नहुने कुराको सुनिश्चितता गर्ने सचेतना देखाउन ।
  - आफूले अरुको भलो हुने काम गरेको कुराको उदाहरण प्रस्तुत गर्न ।

६. विषयवस्तुको छनोट

कक्षागत विषयवस्तुको छनोट निम्न अनुसार गरिएको छ :

कक्षा १ का लागि निम्नअनुसारका विषयवस्तु छनोट गरिएका छन् ।

- नगर क्षेत्र भित्रको प्राकृतिक संरचना र वातावरण
  - समथर भूभाग, पहाड, वगर र गौचरन
  - खोला, खोल्सा, नदी र ताल
  - वन, सामुदायिक वन, वनस्पति र जडीबुटी
  - ढुङ्गा, माटो, बालुवा र चट्टान
  - खानी र खनिज
- परम्परागत र आधुनिक शैलीका मूर्तिहरू

- स्थानीय क्षेत्रमा अवस्थित समुदायको मातृभाषा, चाडपर्व, रीतिरिवाज, जातीय परम्परा र भेषभूषा
- राज्यको राजनैतिक विभाजन
  - केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तह
  - स्थानीय सरकारका विभिन्न अङ्गहरू : अधिकार र कार्य क्षेत्र
  - नगर सभा
  - नगर कार्यपालिका
  - वडा कार्यलयहरू
  - विभिन्न विषयगत समितिहरू
- शैक्षिक सेवा प्रदायक संस्थाहरू
- शिक्षा अधिकारको रूपमा
- शिक्षा र जीवनको सम्बन्ध
- विकासको बाहकको रूपमा शिक्षा
- राष्ट्रिय आवधिक योजना तथा स्थानीय आवधिक तथा वार्षिक योजना
- विकासका राष्ट्रिय गौरव र स्थानीय गौरवका प्रतीकरु
- सूचना तथा सञ्चारका साधन
- विद्युत, इलेक्ट्रिकल तथा इलेक्ट्रोनिक्स साधनहरू
- गणित र जीवनको सम्बन्ध
- विज्ञान र जीवनको सम्बन्ध
- यन्त्र तथा मेकानिकल प्रविधि
- स्थानीय पेशा र व्यवसाय
  - कृषि,
  - पशुपंक्षी
  - मत्स्य
- उद्योग/कलकारखाना
- यातायात र पर्यटन

- होमस्टे तथा होटल
- वचत र खर्च प्रणाली
- लेखा प्रणाली
- सामूहिक आर्थिक क्रियाकलाप तथा वचत र ऋण
- कोठा भित्र र कोठा बाहिरका खेलहरू
- राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेल
- खेलको प्रवर्द्धन गर्ने निकायहरू
- व्यक्तिको असल चरित्र र संस्कृति
- आदर, सम्मान, माया, ममता र आपसी सम्बन्ध

कक्षा २ का लागि निम्नअनुसारका विषयवस्तु छनौट गरिएका छन् ।

- नगर क्षेत्र भित्रको प्राकृतिक संरचना र वातावरण
  - समथर भूभाग, पहाड, वगर र गौचरन
  - खोला खोल्सा, नदी र ताल
  - वन, सामुदायिक वन, वनस्पति र जडीबुटी
  - ढुङ्गा, माटो, बालुवा र चट्टान
  - खानी र खनिज ढुङ्गा
- परम्परागत र आधुनिक शैलीका मूर्तिहरू
- स्थानीय क्षेत्रमा अवस्थित समुदायको मातृभाषा, चाडपर्व, रीतिरिवाज, जातीय परम्परा र भेषभूषा
- राज्यको राजनैतिक विभाजन
  - केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तह
- स्थानीय सरकारका विभिन्न अङ्गहरू : अधिकार र कार्य क्षेत्र

- नगर सभा
- नगर कार्यपालिका
- वडा कार्यलयहरू
- विभिन्न विषयगत समितिहरू
- शैक्षिक सेवा प्रदायक संस्थाहरू
- शिक्षा अधिकारको रूपमा
- शिक्षा र जीवनको सम्बन्ध
- विकासको वाहकको रूपमा शिक्षा
- राष्ट्रिय आवधिक योजना तथा स्थानीय आवधिक तथा वार्षिक योजना
- विकासका राष्ट्रिय गौरव र स्थानीय गौरवका प्रतीकरु
- सूचना तथा सञ्चारका साधन
- विद्युत, इलेक्ट्रिकल तथा इलेक्ट्रोनिकस साधनहरू
- गणित र जीवनको सम्बन्ध
- विज्ञान र जीवनको सम्बन्ध
- यन्त्र तथा मेकानिकल प्रविधि
- स्थानीय पेशा र व्यवसाय
  - कृषि,
  - पशुपंक्षी
  - मत्स्य
- उद्योग/कलकारखाना
- यातायात र पर्यटन
- होमस्टे तथा होटल
- वचत र खर्च प्रणाली
- लेखा प्रणाली
- सामूहिक आर्थिक क्रियाकलाप तथा वचत र ऋण
- कोठा भित्र र कोठा बाहिरका खेलहरू

- राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेल
- खेलको प्रबर्द्धन गर्ने निकायहरू
- व्यक्तिको असल चरित्र र संस्कृति
- आदर, सम्मान, माया, ममता र आपसी सम्बन्ध

कक्षा ३ का लागि निम्नअनुसारका विषयवस्तु छनौट गरिएका छन् ।

- नगर क्षेत्र भित्रको प्राकृतिक संरचना र वातावरण
  - समथर भूभाग, पहाड, वगर र गौचरन
  - खोला खोल्सा, नदी र ताल
  - वन, सामुदायिक वन, वनस्पति र जडीबुटी
  - ढुङ्गा, माटो, बालुवा र चट्टान
  - खानी र खनिज
- परम्परागत र आधुनिक शैलीका मूर्तिहरू
- स्थानीय क्षेत्रमा अवस्थित समुदायको मातृभाषा, चाडपर्व, रीतिरिवाज, जातीय परम्परा र भेषभूषा
- राज्यको राजनैतिक विभाजन
  - केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तह
- स्थानीय सरकारका विभिन्न अङ्गहरू : अधिकार र कार्य क्षेत्र
  - नगर सभा
  - नगर कार्यपालिका
  - वडा कार्यलयहरू
  - विभिन्न विषयगत समितिहरू
- शैक्षिक सेवा प्रदायक संस्थाहरू
- शिक्षा अधिकारको रूपमा

- शिक्षा र जीवनको सम्बन्ध
- विकासको वाहकको रूपमा शिक्षा
- राष्ट्रिय आवधिक योजना तथा स्थानीय आवधिक तथा वार्षिक योजना
- विकासका राष्ट्रिय गौरव र स्थानीय गौरवका प्रतीकरु
- सूचना तथा सञ्चारका साधन
- विद्युत, इलेक्ट्रिकल तथा इलेक्ट्रोनिक्स साधनहरू
- गणित र जीवनको सम्बन्ध
- विज्ञान र जीवनको सम्बन्ध
- यन्त्र तथा मेकानिकल प्रविधि
- स्थानीय पेशा र व्यवसाय
  - कृषि,
  - पशुपंक्षी
  - मत्स्य
- उद्योग/कलकारखाना
- यातायात र पर्यटन
- होमस्टे तथा होटल
- वचत र खर्च प्रणाली
- लेखा प्रणाली
- सामूहिक आर्थिक क्रियाकलाप तथा वचत र ऋण
- कोठा भित्र र कोठा बाहिरका खेलहरू
- राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेल
- खेलको प्रबर्द्धन गर्ने निकायहरू
- व्यक्तिको असल चरित्र र संस्कृति
- आदर, सम्मान, माया, ममता र आपसी सम्बन्ध

७. कक्षागत विषयगत क्षेत्र र सिकाई उपलब्धिको विस्तृतिकरण

कक्षागत पाठ्यक्रम- कक्षा १

स्थानीय विषय अन्तर्गत तल उल्लेख गरिएका मुख्य विषय क्षेत्रहरू, विशिष्ट उद्देश्य र सिकाई उपलब्धिहरू निर्धारण गरिएका छन् ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाई उपलब्धिहरू	सिकाई क्रियाकलाप तथा मूल्याङ्कनका तौरतरिका
१	स्थानीय भूगोल कला र संस्कृति	<ul style="list-style-type: none"> ● नगर क्षेत्र भित्रको प्राकृतिक संरचना र वातावरण <ul style="list-style-type: none"> ○ समथर भूभाग, पहाड, बगर र गौचरन ○ खोला, खोल्सा, नदी र ताल ○ ढुङ्गा, माटो, बालुवा र चट्टान ○ सफा र स्वच्छ वातावरण ● स्थानीय खानाका परिकार, चाडपर्व विशेष खाना र पहिरन ● मानव निर्मित संरचना र वातावरण <ul style="list-style-type: none"> ○ बाटोघाटो/पुल पुलेसा 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो घर र विद्यालय वरिपरिको भूगोलको नाम बताउन । ● फोहोर र सफा वातावरणको परिचय दिन । ● स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वको नाम र विशेषता बताउन । ● स्थानीय तहमा पाइने खानाका परिकार, चाड पर्व विशेषका खानाका परिकारहरूको नाम बताउन । ● आफ्नो घर विद्यालय वरपर भएको मानव निर्मित संरचनामा बाटोघाटो र पुल पुलेसाको नाम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो घर र विद्यालय वरिपरिको भूगोलसँग परिचित हुने । ● फोहोर र सफा वातावरण छुट्याउन सक्ने । ● स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वमा गरिने क्रियाकलाप बनाउन सक्ने । ● दैनिक रुपमा प्रयोग हुने खानाको नाम र चाडपर्व विशेषमा खाइने खानेकुराको नाम बताउन सक्ने । ● आफ्नो घर विद्यालय वरपर भएको मानव निर्मित संरचनामा बाटोघाटो र पुल पुलेसाको नाम बताउन सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● मौखिक प्रश्नोत्तर ● परियोजना कार्य जस्तै: विभिन्न भूगोलको चित्र कोर्न दिएर, विभिन्न भूगोलमा के कस्तो वातावरण देखिन्छ ? त्यसको सूची निर्माण गर्न लगाएर । ● अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर ● स्रोत व्यक्तिबाट प्रवचन/कथा भन्न लगाएर, जस्तै: समुदायमा रहेका विज्ञ वा पाका पुराना व्यक्तित्वबाट स्थानीय सम्पदा र संस्कृतिको बारेमा भन्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	सिकाइ क्रियाकलाप तथा मूल्याङ्कनका तौरतरिका
२	स्थानीय प्रशासन, शिक्षा र विकास	<ul style="list-style-type: none"> ● राज्यको राजनैतिक संरचना <ul style="list-style-type: none"> ○ केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तह ● स्थानीय सरकार <ul style="list-style-type: none"> ○ नगर कार्यपालिका ○ वडा कार्यलयहरू ● शैक्षिक सेवा प्रदायक संस्थाहरू ● शिक्षा र जीवनको सम्बन्ध 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफू बसोबास गर्ने र विद्यालय भएको स्थानीय तह र त्यसको नाम बताउनु । ● गैडाकोट नगरपालिकाका वडाहरूको संख्या बताउनु । ● आफू रहेको वडा नम्बर र टोलको नाम बताउनु। ● आफ्नो वडामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरूको सङ्ख्या बताउनु । ● शैक्षिक संस्थामा हुनु पर्ने कुनै पाँच ओटा राम्रा कुराहरूको सूची तयार गर्न । ● शिक्षाले व्यक्तिलाई असल र सफल बन्न सहयोग गर्दछ भन्ने कुरा तार्किक रुपमा व्यक्त गर्न ।। 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो पालिका र वडाको पहिचान गरी नाम बताउनु । ● गैडाकोट नगरपालिका १८ वटा वडाहरू बाट बनेको छ भन्ने बताउनु सक्ने । ● आफू रहेको वडा नम्बर र टोलको नाम लेख्न र भन्न सक्ने । ● आफ्नो वडामा रहेका विद्यालय तथा क्याम्पसको संख्या उल्लेख गर्न सक्ने । ● शैक्षिक संस्थाका कुनै पाँच ओटा विशेषताहरूको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न सक्षम हुने । ● असल र सफल बन्नका लागि शिक्षा आवश्यक छ भन्ने तर्क पेश गर्न सक्षम हुने । 	<p>सिकाइ क्रियाकलाप तथा मूल्याङ्कनका तौरतरिका</p> <ul style="list-style-type: none"> ● मौखिक प्रश्नोत्तर ● परियोजना कार्य जस्तै : विभिन्न तहका सरकारको सङ्गठनात्मक चित्र कोर्न लगाएर । ● अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर ● जननिर्वाचित प्रतिनिधि समेतलाई स्रोत व्यक्तिको रुपमा आमन्त्रण गरी प्रवचन/कथा भन्न लगाएर आफ्नो पालिका र वडाको बारेमा व्याख्या गर्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	सिकाई क्रियाकलाप तथा मूल्याङ्कनका तौरतरिका
३	विज्ञान प्रविधिको साक्षरता र सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सूचना तथा सञ्चारका साधन विद्युत, इलेक्ट्रिकल तथा इलेक्ट्रोनिक्स साधनहरू गणित र जीवनको सम्बन्ध विज्ञान र जीवनको सम्बन्ध विद्युत, विद्युतीय सामग्री तथा अन्य यान्त्रिक साधनबाट सुरक्षित हुने उपाय 	<ul style="list-style-type: none"> सूचना र सञ्चारको कुनै ४ साधनहरूको नाम बताउन । आफ्नो घर तथा समाजमा प्रयोग हुने विद्युतीय सामग्रीहरू मध्ये कुनै ४/४ ओटाको नाम र उपयोग बताउन । दैनिक रुपमा आफूले प्रयोग गर्ने सामानहरूको आकारको नाम बताउन । दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने कुनै ५ क्रियाकलापको विज्ञान सम्मत कारण उल्लेख गर्ने । दैनिक उपयोगमा आउने विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट हुने खतराबाट बच्ने तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> दैनिक जीवनमा प्रयोग भइरहेका कुनै ४ ओटा सूचना र सञ्चारको साधनहरूको नाम उल्लेख गर्न सक्षम हुने । प्रयोगमा आइरहने विद्युतीय सामग्रीहरूको नाम उल्लेख गरी उपयोग बताउन । दैनिक जीवनमा आफूले प्रयोग गर्ने सामानको आकार बताउन । जस्तै गोलो, लाम्बो, चेप्टो, अण्डाकार आदि उदाहरण सहित देखाउन । दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने विभिन्न क्रियाकलापलाई विज्ञानको कारण सहित सम्बन्ध देखाउन । जस्तै: खाना पकाउँदा प्रेसर कुकरको प्रयोग गर्नुको कारण । दैनिक रुपमा प्रयोग हुने सरल यन्त्रको नाम र त्यसको बनावट बताउन । दैनिक उपयोगमा आउने विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट हुने खतराबाट बच्ने तरिका बताई सुरक्षाका उपायहरू अपनाउन । 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक प्रश्नोत्तर परियोजना कार्य जस्तै : सूचना तथा सञ्चारको साधनको नाम र चित्र कोर्न लगाएर । अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर विभिन्न क्रियाकलापलाई गणित र विज्ञानसँग जोड्न तार्किक क्षमता विकास गर्न प्रयोगात्मक विधि अपनाएर । घरमा तथा वरिपरि प्रयोग भएका यन्त्रको बारेमा विद्यार्थीलाई बताउन लगाएर । अनुभव तथा अवलोकनको आधारबाट विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट भएको असरबाट प्रभावित भएका व्यक्तिहरूबाट घटना वर्णन गर्न लगाएर । दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने विभिन्न उपकरणहरू तथा साधारण यन्त्रको सङ्कलन गर्न र तिनीहरूको नमुना (Model) तयार गर्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	सिकाइ क्रियाकलाप तथा मूल्याङ्कनका तौरतरिका
४	स्थानीय उत्पादन, उद्योग र व्यवसाय	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय पेशा र व्यवसाय <ul style="list-style-type: none"> ○ कृषि, ○ पशुपंक्षी ○ मत्स्य ○ फलफूल तथा फूलबारी (Horticulture) ● यातायात र पर्यटन 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेशाको नाम बताउन । ● परिवारले अपनाएको मुख्य पेशा सम्बन्धी काम छोटकरीमा उल्लेख गर्न । ● आफ्नो वरिपरि भएका यातायातका साधनहरूको नाम उल्लेख गर्न । ● पाहुना र आगन्तुक पर्यटकहरूलाई स्वागत सत्कार र आकर्षण गर्न सकिने तरिका उल्लेख गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो परिवारका सदस्यहरूले अपनाएका पेशा र व्यवसायको नाम बताउन । ● आफ्नो परिवारको मुख्य पेशाको परिचय भन्ने र महत्व बताउन । ● वरिपरि भएका विभिन्न यातायातका साधनहरू मध्ये कुनै पाँचओटाको नाम उल्लेख गर्न । ● पाहुना एवम् आगन्तुकलाई प्रभाव पार्ने तथा आकर्षण गर्ने तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● मौखिक प्रश्नोत्तर ● परियोजना कार्य जस्तै : स्थानीय पेशा र व्यवसायको नाम समुदायबाट सङ्कलन गरेर ल्याउन लगाउने । ● अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गरी प्रतिवेदन पेश गर्न लगाएर ● घरमा तथा वरिपरि प्रयोग भएका पेशा तथा व्यवसायको विशेषता बारेमा विद्यार्थीलाई बताउन लगाएर ● यातायातको साधन र यसको महत्व बताउन ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	सिकाइ क्रियाकलाप तथा मूल्याङ्कनका तौरतरिका
५	सहकारी र बैङ्क	<ul style="list-style-type: none"> नियमित र अनिवार्य खर्चका क्षेत्रहरू वचत र खर्च प्रणाली सामूहिक आर्थिक क्रियाकलाप तथा वचत र ऋण 	<ul style="list-style-type: none"> परिवारले अनिवार्य रुपमा गर्ने पर्ने खर्चका क्षेत्रहरू बताउन । आम्दानी गर्ने तरिकाहरूको सूची तयार गर्न । आम्दानीबाट खर्च र वचत गर्ने तरिका उल्लेख गर्न । आफ्नो घरमा हुने आम्दानी र खर्चका क्रियाकलापको शीर्षकहरू उल्लेख गर्न । आम्दानीको आधारमा खर्चको दैनिकी सञ्चालन गर्न सकिने तरिकाहरू उल्लेख गर्न । आम्दानी र खर्चलाई अभिलेख राख्ने तरिका र यसको महत्व बताउन । वचतलाई सुरक्षित राख्ने र लगानी गर्न थप सहयोग गर्ने संस्थाहरूको नाम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> दैनिक जीवनको आवश्यकता परिपूर्तिका लागि आम्दानी र खर्चलाई व्यवस्थित गर्ने तरिकाहरू उल्लेख गर्न । आम्दानी र खर्च सन्तुलनको लागि अभिलेखको महत्व बताउन । वचत बढाउन आम्दानी बढाउने र खर्च घटाउने तरिका भन्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> विषयसंग मौखिक प्रश्नोत्तर गरेर परियोजना कार्य जस्तै : स्थानीय तहमा वचत तथा ऋण प्रवाह गर्ने संस्थाहरूको नाम समुदायबाट सङ्कलन गरेर ल्याउन लगाउने । अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर प्रस्तुत गर्न लगाएर विद्यालयमा सहकारी, बैङ्क वा अन्य वित्तीय संस्थाका स्रोत व्यक्तिलाई प्रवचन गर्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	सिकाइ क्रियाकलाप तथा मूल्याङ्कनका तौरतरिका
६	खेलकृद र नैतिक चरित्र	<ul style="list-style-type: none"> कोठा भित्र र कोठा बाहिरका खेलहरू स्थानीय स्तरका खेलहरू व्यक्तिको असल चरित्र र संस्कृति आदर सम्मान, माया ममता र आपसी सम्बन्ध 	<ul style="list-style-type: none"> कोठा भित्र र बाहिर खेल्ने खेलहरूको नाम बताउन । आफूलाई मन पर्ने खेलको खेल्ने तरिका बताउन । स्थानीय रुपमा लोकप्रिय खेलहरूका नाम सूचीबद्ध गर्न आफूले खेल्ने खेल सामग्रीको नाम भन्न र निर्माण गर्न । व्यक्तिमा हुनु पर्ने राम्रा र असल गुणहरूको सूची तयार गर्न । असल तथा महान व्यक्तिमा भएका राम्रा गुणहरूको अनुकरण गर्न तथा सो को तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय स्तरका लोकप्रिय खेलहरूको कुनै पाँच ओटा खेलको नाम उल्लेख गर्न । कोठा भित्र र बाहिर खेल्ने पाँच ओटा खेलहरूको नाम सूचीकृत गरी आफूलाई मन पर्ने खेल खेल्ने तरिका उल्लेख गर्न । आफूले खेल खेल्ने सामग्रीको सङ्कलन तथा निर्माण गर्न सक्ने । असल व्यक्तिमा हुनु पर्ने राम्रा व्यवहार र गुणहरू सूचीबद्ध गरी व्यवहारमा लागु गर्न । आफूसँग परिचित वा अपरिचित व्यक्तिहरूलाई माया ममता व्यवहारबाट देखाउन । समुदायका सबै व्यक्तिहरूसँग असल सम्बन्ध स्थापना गर्न । 	<p>सिकाइ क्रियाकलाप तथा मूल्याङ्कनका तौरतरिका</p> <ul style="list-style-type: none"> विषयसँग मौखिक प्रश्नोत्तर गरेर परियोजना कार्य जस्तै : स्थानीय तहमा हुने कोठाभित्र र बाहिर खेल्ने खेलहरूको अवलोकन गराउने र तिनीहरूको नाम लेख्न लगाएर । आफूलाई मन पर्ने खेलको सामग्री सङ्कलन गर्न लगाएर । समाजमा रहेका असल व्यक्तिको नाम सङ्कलन गर्न लगाएर । समाजमा भएका सबै व्यक्तिहरू प्रति उचित सम्मान, माया ममता र सम्मान प्रदर्शन गर्ने व्यवहारको रुजी सूची तयार गर्न लगाएर । आफूलाई अरुले सहयोग गर्दा हुने खुसी आफूले अरुलाई गर्दा समेत हुन्छ भन्ने कुराको अनुभूति गर्न लगाएर ।

कक्षागत पाठ्यक्रम- कक्षा २

स्थानीय विषय अन्तर्गत तल उल्लेख गरिएका मुख्य विषय क्षेत्रहरू, विशिष्ट उद्देश्य र सिकाइ उपलब्धिहरू निर्धारण गरिएका छन् ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
१	स्थानीय भूगोल कला र संस्कृति	<ul style="list-style-type: none"> ● नगर क्षेत्र भित्रको प्राकृतिक संरचना र वातावरण ○ समथर भूभाग, पहाड, वगर र गौचरन ○ खोला खोल्सा, नदी र ताल ○ वन, सामुदायिक वन, वनस्पति र जडीबुटी ○ ढुङ्गा, माटो, बालुवा र चट्टान ● परम्परागत र धार्मिक शैलीका मूर्ति तथा चित्र कलाहरू ● स्थानीय क्षेत्रमा अवस्थित समुदायको मातृभाषा, चाडपर्व, रीतिरिवाज, जातीय परम्परा र भेषभूषा ● स्थानीय खानाका परिकार, चाडपर्व विशेष खाना र पहिरन ● मानव निर्मित संरचना र वातावरण ○ बाटोघाटो/पुल पुलसा ○ धारा /पँधेरा ○ ढल निकास र नाला 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो वडाको भूगोलको नाम बताउन । ● आफ्नो घर वरिपरिको फोहोर र सफा वातावरणको परिचय दिन । ● आफ्नो वरिपरिको भौगोलिक प्राकृतिक संरचनाको नाम बताउना ● वन तथा सामुदायिक वनको परिचय दिन । ● मूर्ति र चित्र उदाहरण सहित पहिचान गर्न । ● आफ्नो वडामा रहेका विभिन्न जातजाति र बोलिने भाषाको नाम भन्न । ● स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वको नाम र ती चाडपर्वको मुख्य विशेषता बताउन । ● स्थानीय स्तरमा पाइने दैनिकी खानाका परिकार, चाड पर्व विशेषका खानाका परिकार हरूको विशेषता बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो वडाको भूगोलको नाम बताउन सक्ने । ● आफ्नो घर वरिपरिको फोहोर र सफा वातावरणको परिचय दिन सक्ने । ● आफ्नो वरिपरिको भौगोलिक प्राकृतिक संरचनाको नाम बताउन सक्ने । ● वन तथा सामुदायिक वनको परिचय दिन सक्ने । ● मूर्ति र चित्र उदाहरण सहित पहिचान गर्न सक्षम हुने । ● आफ्नो वडामा रहेका विभिन्न जातजाति र बोलिने भाषाको नाम भन्न सक्ने । ● स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वको नाम र ती चाडपर्वको मुख्य विशेषता बताउन सक्ने । ● स्थानीय रूपमा पाइने दैनिकी खानाका परिकार, चाड पर्व विशेषका खानाका परिकार हरूको विशेषता बताउन सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● मौखिक प्रश्नोत्तर ● परियोजना कार्य जस्तै : विभिन्न भूगोलको चित्र कोर्न दिएर, विभिन्न भूगोलमा के कस्तो वातावरण देखिन्छ ? त्यसको सूची निर्माण गर्न लगाएर । ● अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर ● स्रोत व्यक्तिबाट प्रवचन/कथा भन्न लगाएर, जस्तै: समुदायमा रहेका विज्ञ वा पाका पुराना व्यक्तित्वबाट स्थानीय सम्पदा र संस्कृतिको बारेमा भन्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
२	स्थानीय सरकार, शिक्षा र विकास	<ul style="list-style-type: none"> ● राज्यको राजनैतिक विभाजन ○ केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तह ● स्थानीय सरकारका विभिन्न अङ्गहरू : अधिकार र कार्य क्षेत्र ○ नगर सभा ○ नगर कार्यपालिका ○ वडा कार्यलयहरू ○ विभिन्न विषयगत समितिहरू अङ्ग ● शैक्षिक सेवा प्रदायक संस्थाहरू ● शिक्षा अधिकारको रुपमा ● शिक्षा र जीवनको सम्बन्ध ● विकासको वाहकको रुपमा शिक्षा ● राष्ट्रिय आवधिक योजना तथा स्थानीय आवधिक तथा वार्षिक योजना 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफू बसोबास गर्ने र विद्यालय भएको स्थानीय तहको सरकारको नाम उल्लेख गर्न र त्यसको वडा संख्या बताउन । ● आफ्नो विद्यालय र घरको भौगोलिक ठेगानाको पूरा नाम बताउन । ● आफ्नो वडामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरूको नाम बताउन । ● शैक्षिक संस्थामा हुनु पर्ने कुनै साता/ओटा राम्रा कुराहरूको सूची तयार गर्न । ● शिक्षा व्यक्तिको जन्म सिद्ध अधिकार हो भनी बताउन । ● असल र सफल बन्न शिक्षा अनिवार्य माध्यम हो भन्ने कुरा तार्किक रुपमा उदाहरण सहित व्यक्त गर्न । ● आफूले दिन भरी गर्ने कार्यलाई योजनाबद्ध रुपमा सूचीकृत गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो पालिका र वडाको पहिचान गरी नाम बताउन । ● गैडाकोट नगरपालिका १८ वटा वडाहरू बाट बनेको छ भन्ने बताउन सक्ने । ● आफू रहेको वडा नम्बर र टोलको नाम लेख्न र भन्न सक्ने । ● आफ्नो वडामा रहेका विद्यालय तथा क्याम्पसको संख्या उल्लेख गर्न सक्ने । ● शैक्षिक संस्थाका कुनै पाँच ओटा विशेषताहरूको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न सक्षम हुने । ● असल र सफल बन्नका लागि शिक्षा आवश्यक छ भन्ने तर्क पेश गर्न सक्षम हुने । ● नयाँ खोज गरी विकास गर्न शिक्षा आवश्यक छ भन्ने कुराको तर्क पेश गर्न । ● आफ्नो दैनिकीको सुरुवात योजनाबद्ध तयारीबाट गर्नु पर्दछ भन्ने कुरा उदाहरण सहित बताउन सक्षम हुने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● मौखिक प्रश्नोत्तर ● परियोजना कार्य जस्तै : विभिन्न तहका सरकारको सङ्गठनात्मक चित्र कोर्न लगाएर । ● अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर ● जननिर्वाचित प्रतिनिधि समेतलाई स्रोत व्यक्तिको रुपमा आमन्त्रण गरी प्रवचन/कथा भन्न लगाएर आफ्नो पालिका र वडाको बारेमा व्याख्या गर्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
३	विज्ञान प्रविधिको साक्षरता र सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ● सूचना तथा सञ्चारका साधन ● विद्युत, इलेक्ट्रिकल तथा इलेक्ट्रोनिकस साधनहरू ● गणित र जीवनको सम्बन्ध ● विज्ञान र जीवनको सम्बन्ध ● यन्त्र तथा मेकानिकल प्रविधि ● विद्युत, विद्युतीय सामग्री तथा अन्य यान्त्रिक साधनबाट सुरक्षित हुने उपाय 	<ul style="list-style-type: none"> ● सूचना र सञ्चारको कुनै ५ साधनहरूको नाम उल्लेख गर्ने । ● आफ्नो घर तथा समाजमा प्रयोग हुने विद्युतीय सामग्रीहरू मध्ये कुनै ५/५ ओटाको नाम र उपयोग उल्लेख गर्ने । ● दैनिक रुपमा आफूले प्रयोग गर्ने सामानहरू र घरका कोठाहरूको आकारको नाम बताउन र चित्र कोर्न । ● दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने कुनै ७ क्रियाकलापको विज्ञान सम्मत कारण उल्लेख गर्ने । ● आफ्नो घरमा प्रयोग हुने कुनै ४ ओटा साधारण उपकरणको नामर काम बताउन । ● दैनिक उपयोगमा आउने विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट हुने खतरा उल्लेख गरी त्यसबाट बच्ने तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● सूचना र सञ्चारको कुनै ५ साधनहरूको नाम सूचीकृत गर्न सक्ने । ● आफ्नो घर तथा समाजमा प्रयोग हुने विद्युतीय सामग्रीहरू मध्ये कुनै ५/५ ओटाको पहिचान गरी तिनीहरूको उपयोगिता उल्लेख गर्न सक्ने । ● दैनिक रुपमा आफूले प्रयोग गर्ने सामानहरू र घरका कोठाहरूको आकारको नाम बताउन र चित्र कोर्न सक्ने । ● दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने कुनै ७ क्रियाकलापको विज्ञान सम्मत कारण उल्लेख गर्न सक्ने । ● आफ्नो घरमा प्रयोग हुने कुनै ४ ओटा साधारण उपकरणको नाम र काम लेख्न सक्ने । ● दैनिक उपयोगमा आउने विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट हुने खतरा उल्लेख गरी त्यसबाट बच्ने तरिका उल्लेख गर्न सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● मौखिक प्रश्नोत्तर ● परियोजना कार्य जस्तै : सूचना तथा सञ्चारको साधनको नाम र चित्र कोर्न लगाएर । ● अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर ● विभिन्न क्रियाकलापलाई गणित र विज्ञानसँग जोड्न तार्किक क्षमता विकास गर्न प्रयोगात्मक विधि अपनाएर । ● घरमा तथा वरिपरि प्रयोग भएका यन्त्रको बारेमा विद्यार्थीलाई बताउन लगाएर । ● अनुभव तथा अवलोकनको आधारबाट विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट भएको असरबाट प्रभावित भएका व्यक्तिहरूबाट घटना वर्णन गर्न लगाएर । ● दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने विभिन्न उपकरणहरू तथा साधारण यन्त्रको सङ्कलन गर्न र तिनीहरूको नमुना (Model) तयार गर्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
४	स्थानीय उत्पादन, उद्योग र व्यवसाय	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानीय पेशा र व्यवसाय <ul style="list-style-type: none"> ○ कृषि, ○ पशुपंक्षी ○ मत्स्य ○ फलफूल तथा फूलबारी (Horticulture) ● यातायात र पर्यटन ● होमस्टे तथा होटल 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेशाको नाम र महत्व बताउन । ● परिवारले अपनाएको मुख्य पेशा सम्बन्धी काम छोटकरीमा उल्लेख गर्न । ● आफ्नो समुदायमा चलिआएका मुख्य पेशाको नाम सूचीकृत गर्न । ● वरिपरि चलन चल्तीमा रहेका यातायातका साधनहरूको नाम उल्लेख गरी त्यसको महत्व बताउन । ● पाहुना र आगन्तुक पर्यटकहरूलाई स्वागत सत्कार र आकर्षण गर्न सकिने तरिका उल्लेख गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो परिवारका सदस्यहरूले अपनाएका पेशा र व्यवसायको नाम बताउन । ● आफ्नो परिवारको मुख्य पेशाको परिचय भन्न र महत्व बताउन । ● होमस्टे र होटलको परिचय दिन । ● पाहुना एवम् आगन्तुकलाई प्रभाव पार्ने तथा आकर्षण गर्ने तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● मौखिक प्रश्नोत्तर ● परियोजना कार्य जस्तै : स्थानीय पेशा र व्यवसायको नाम समुदायबाट सङ्कलन गरेर ल्याउन लगाउने । ● अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर प्रस्तुत गर्न लगाएर ● उद्योग र पेशा / व्यवसायको महत्व बताउन तार्किक बुँदाहरू प्रष्ट्याउन । ● घरमा तथा वरिपरि प्रयोग भएका पेशा तथा व्यवसायको विशेषता बारेमा विद्यार्थीलाई बताउन लगाएर

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
५	सहकारी र बैङ्क	<ul style="list-style-type: none"> नियमित र अनिवार्य खर्चका क्षेत्रहरू वचत र खर्च प्रणाली वचत र सुरक्षित लगानी सामूहिक आर्थिक क्रियाकलाप तथा वचत र ऋण सहकारिता 	<ul style="list-style-type: none"> परिवारका सदस्यले गर्ने आम्दानीका स्रोत र अनिवार्य रुपमा गर्नु पर्ने खर्चका क्षेत्रहरू बताउन । आम्दानीबाट अत्यावश्यक रुपमा गर्नु पर्ने खर्च र वचत गर्ने तरिका उल्लेख गर्न । आम्दानीको आधारमा खर्चको दैनिकी सञ्चालन गर्न सकिने तरिकाहरू उल्लेख गर्न । आम्दानी र खर्चलाई अभिलेख राख्ने तरिका र यसको महत्व उल्लेख गर्न । वचतलाई सुरक्षित राख्ने र लगानी गर्न थप सहयोग गर्ने संस्थाहरूको नाम र काम बताउन । आफ्नो घर वरिपरि भएका सहकारी संस्थाहरूको नाम र काम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारका सदस्यहरूले गरेका आम्दानीका स्रोत र दैनिकी सञ्चालनका लागि गर्न पर्ने खर्चका क्षेत्रहरूको सूची तयार गर्न सक्ने । आम्दानी अनुसार खर्चको दैनिकी सञ्चालन गर्नपर्ने तरिकाहरू बताउन सक्ने । आम्दानी र खर्चलाई अभिलेख राख्ने तरिका र यसको महत्वलाई प्रस्तुत गर्न । वचतलाई सुरक्षित राख्ने र लगानी गर्न थप सहयोग गर्ने संस्थाहरूको नाम र कामको सूची तयार गर्न । आफ्नो वरिपरि भएका सहकारी संस्थाहरूको नाम र काम बताउन सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> विषयसंग मौखिक प्रश्नोत्तर गरेर विद्यार्थीले गर्ने आम्दानी र खर्चको स्रोत के के हुन् ? सूची बनाउन लगाएर परियोजना कार्य जस्तै : स्थानीय तहमा वचत तथा ऋण प्रवाह गर्ने संस्थाहरूको नाम समुदायबाट सङ्कलन गरेर ल्याउन लगाउने । अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर प्रस्तुत गर्न लगाएर विद्यालयमा सहकारी, बैङ्क वा अन्य वित्तीय संस्थाका स्रोत व्यक्तिलाई प्रवचन गर्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
६	खेलकुद र नैतिक चरित्र र आध्यत्मिकता	<ul style="list-style-type: none"> कोठा भित्र र कोठा बाहिरका खेलहरू खेलको प्रवर्द्धन गर्ने निकायहरू व्यक्तिको असल चरित्र र संस्कृति आदर सम्मान, माया ममता र आपसी सम्बन्ध भलो र शुभ चिन्तन योग, ध्यान र तपस्या 	<ul style="list-style-type: none"> कोठा भित्र र बाहिर खेल्ने खेलहरूको नाम र खेल्ने तरिका बताउन । स्थानीय रुपमा लोकप्रिय खेलहरूका नाम सूचीबद्ध गर्न र ती खेल खेल्ने तरिका उल्लेख गर्न । आफूले खेल्ने खेल सामग्रीको नाम भन्ने र निर्माण गर्ने । आफूमा भएका राम्रा गुणहरूको सूची तयार गर्न । असल व्यक्तिको हनु पर्ने राम्रा र असल गुणहरूको सूची तयार गर्न । असल तथा महान् व्यक्तिको भएका राम्रा गुणहरूको उल्लेख गरी सो को अनुकरण गर्ने तरिका बताउन । आफूसँग परिचित अथवा अपरिचित व्यक्तिको प्रति उचित आदर सम्मान र माया ममता प्रदर्शन गर्ने । आफ्नो व्यवहार र कामबाट अरुको हानी नहुने कुराको सुनिश्चितता गर्ने सचेतना देखाउन । अरुको भलो हुने कामको उदाहरण प्रस्तुत गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय रुपमा कोठा भित्र र बाहिर खेल्ने खेलहरूको नाम र खेल्ने तरिका बताउन । स्थानीय स्तरका लोकप्रिय खेलहरूको नाम उल्लेख गर्न र खेल्ने तरिका बताउन । आफूले खेल खेल्ने सामग्रीको सङ्कलन तथा निर्माण गर्न सक्ने । आफूमा भएका असल गुणहरूको सूची तयार गर्न । असल व्यक्तिको हनु पर्ने राम्रा व्यवहार र गुणहरू सूचीबद्ध गरी व्यवहारमा लागु गर्न । असल व्यक्तिको महान् व्यक्तिको हुन सक्छन् भन्ने कुरा व्यक्त गर्न । आफूसँग परिचित वा अपरिचित व्यक्तिकोलाई माया ममता व्यवहारबाट देखाउन । समुदायका सबै व्यक्तिकोसँग असल सम्बन्ध स्थापना गर्न । आफ्नो क्रियाकलापबाट अरुलाई भलो हुने कुरामा सचेतता व्यक्त गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> विषयसँग मौखिक प्रश्नोत्तर गरेर खेकलुद प्रतियोगितामा भाग लिन उत्प्रेरित गरेर परियोजना कार्य जस्तै : स्थानीय तहमा हुने कोठाभित्र र बाहिर खेल्ने खेलहरूको अवलोकन गराउने र तिनीहरूको नाम लेख्न लगाएर । सङ्कलन आफूलाई मन पर्ने खेलको सामग्री सङ्कलन गर्न लगाएर । आफूमा भएका असल गुणहरूको व्याख्या गर्न लगाएर । समाजमा रहेका असल व्यक्तिको नाम सङ्कलन गर्न लगाएर । समाजमा भएका सबै व्यक्तिको प्रति उचित सम्मान, माया ममता र सम्मान प्रदर्शन गर्ने व्यवहारको रुची सूची तयार गर्न लगाएर । आफूलाई अरुले सहयोग गर्दा हुने खुसी आफूले अरुलाई गर्दा समेत हुन्छ भन्ने कुराको अनुभूति गर्न लगाएर ।

कक्षागत पाठ्यक्रम- कक्षा ३

स्थानीय विषय अन्तर्गत तल उल्लेख गरिएका मुख्य विषय क्षेत्रहरू, विशिष्ट उद्देश्य र सिकाइ उपलब्धिहरू निर्धारण गरिएका छन् ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
१	स्थानीय भूगोल कला र संस्कृति	<ul style="list-style-type: none"> ● नगर क्षेत्र भित्रको प्राकृतिक संरचना र वातावरण <ul style="list-style-type: none"> ○ समथर भूभाग, पहाड, वगर र गौचरन ○ खोला खोल्सा, नदी र ताल ○ वन, सामुदायिक वन, वनस्पति र जडीबुटी ○ ढुङ्गा, माटो, बालुवा र चट्टान ○ खानी र खनिज ● परम्परागत र आधुनिक शैलीका मूर्ति तथा चित्र कलाहरू ● स्थानीय क्षेत्रमा अवस्थित समुदायको मातृभाषा, चाडपर्व, रीतिरिवाज, जातीय परम्परा र भेषभूषा ● स्थानीय खानाका परिकार, चाडपर्व विशेष खाना र पहिरन ● मानव निर्मित संरचना र वातावरण <ul style="list-style-type: none"> ○ बाटोघाटो/पुल पुलसा ○ धारा /पँधेरा ○ ढल निकास र नाला 	<ul style="list-style-type: none"> ● गैँडाकोट नगरपालिका को सबै वडाहरूका भूगोलको नाम बताउन र भौगोलिक नक्शा कोर्न । ● नगर भित्रको फोहोर र सफा वातावरणको परिचय दिन । ● आफ्नो नगरपालिकामा रहेका विभिन्न जातजाति र बोलिने भाषाको नाम भन्न । ● नगरभित्रका विभिन्न जनजाति तथा समुदायमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वको नाम र ती चाडपर्वको मुख्य विशेषता बताउन । ● नगरपालिका भित्रका दैनिकी खानाका परिकार, चाड पर्व विशेषका खानाका परिकारहरूको विशेषता बताउन । ● ढल निकास र नालाको परिचय दिन । 	<ul style="list-style-type: none"> ● आफ्नो नगरपालिकाको भूगोलको चित्र कोर्न र नाम बताउन सक्ने । ● नगर भित्रको वरिपरिको फोहोर र सफा वातावरणको परिचय दिन सक्ने । ● नगर भित्र रहेका विभिन्न जातजाति र बोलिने भाषाको नाम भन्न सक्ने । ● स्थानीय स्तरमा मनाइने विभिन्न चाडपर्वको नाम र ती चाडपर्वको मुख्य विशेषता बताउन सक्ने । ● नगरपालिका भित्रका दैनिकी खानाका परिकार, चाड पर्व विशेषका खानाका परिकारहरूको विशेषता बताउन सक्ने । ● ढल निकास र नालाको परिचय दिई महत्व बताउन सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> ● मौखिक प्रश्नोत्तर ● परियोजना कार्य जस्तै : विभिन्न भूगोलको चित्र कोर्न दिएर, विभिन्न भूगोलमा के कस्तो वातावरण देखिन्छ ? त्यसको सूची निर्माण गर्न लगाएर । ● अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर ● स्रोत व्यक्तिबाट प्रवचन/कथा भन्न लगाएर, जस्तै: समुदायमा रहेका विज्ञ वा पाका पुराना व्यक्तित्वबाट स्थानीय सम्पदा र संस्कृतिको बारेमा भन्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
२	स्थानीय प्रशासन, शिक्षा र विकास	<ul style="list-style-type: none"> राज्यको राजनैतिक विभाजन <ul style="list-style-type: none"> केन्द्र, प्रदेश र स्थानीय तह स्थानीय सरकारका विभिन्न अङ्गहरू : <ul style="list-style-type: none"> अधिकार र कार्य क्षेत्र नगर सभा नगर कार्यपालिका वडा कार्यलयहरू विभिन्न विषयगत समितिहरू शैक्षिक सेवा प्रदायक संस्थाहरू शिक्षा अधिकारको रूपमा शिक्षा र जीवनको सम्बन्ध विकासको वाहकको रूपमा शिक्षा राष्ट्रिय आवधिक योजना तथा स्थानीय आवधिक तथा वार्षिक योजना विकासका राष्ट्रिय गौरव र स्थानीय गौरवका प्रतीकरू 	<ul style="list-style-type: none"> आफू बसोबास गर्ने र विद्यालय भएको स्थानीय तहको साङ्गठनिक संरचना बताउन । आफ्नो वडामा रहेका शैक्षिक संस्थाहरूको प्रकार र नाम बताउन । शैक्षिक संस्थामा हुनु पर्ने कुनै दश ओटा राम्रा कुराहरूको सूची तयार गर्न । शिक्षालाई अधिकारको रूपमा प्रयोग गर्न आफूले गर्नु पर्ने कार्यहरू उल्लेख गर्न । शिक्षाले व्यक्तिलाई असल र सफल बनाउन सहयोग गर्छ भन्ने कुरा तार्किक रूपमा उदाहरण सहित व्यक्त गर्न । आफूले दिन भरी गर्ने कार्यलाई योजना बनाई सूचीबद्ध रूपमा सूचीकृत गर्न । वार्षिक योजना र आवधिक योजनाको परिचय दिन । आफ्नो पालिका भित्रका राष्ट्रिय गौरव र स्थानीय गौरवका योजनाको नाम भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो पालिका र वडाको पहिचान गरी नाम बताउन । गैडाकोट नगरपालिका १८ वटा वडाहरू बाट बनेको छ भन्ने बताउन सक्ने । आफू रहेको वडा नम्बर र टोलको नाम लेख्न र भन्न सक्ने । आफ्नो वडामा रहेका विद्यालय तथा क्याम्पसको संख्या उल्लेख गर्न सक्ने । शैक्षिक संस्थाका कुनै पाँच ओटा विशेषताहरूको सूची तयार गरी प्रस्तुत गर्न सक्षम हुने । असल र सफल वन्नका लागि शिक्षा आवश्यक छ भन्ने तर्क पेश गर्न सक्षम हुने । नयाँ खोज गरी विकास गर्न शिक्षा आवश्यक छ भन्ने कुराको तर्क पेश गर्न । आफ्नो दैनिकीको शुरुवात योजनाबद्ध तयारीबाट गर्नु पर्दछ भन्ने कुरा उदाहरण सहित बताउन सक्षम हुने वार्षिक योजना र आवधिक योजनाको परिचय दिन । आफ्नो पालिका भित्रका राष्ट्रिय गौरव र स्थानीय गौरवका योजनाको नाम भन्न । 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक प्रश्नोत्तर परियोजना कार्य जस्तै : विभिन्न तहका सरकारको सङ्गठनात्मक चित्र कोर्न लगाएर । अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर जननिर्वाचित प्रतिनिधि समेतलाई स्रोत व्यक्तिको रूपमा आमन्त्रण गरी प्रवचन/कथा भन्न लगाएर आफ्नो पालिका र वडाको बारेमा व्याख्य गर्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
३	विज्ञान प्रविधिको साक्षरता र सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> सूचना तथा सञ्चारका साधन विद्युत, इलेक्ट्रिकल तथा इलेक्ट्रोनिक्स साधनहरू गणित र जीवनको सम्बन्ध विज्ञान र जीवनको सम्बन्ध यन्त्र तथा मेकानिकल प्रविधि विद्युत, विद्युतीय सामग्री तथा अन्य यान्त्रिक साधनबाट सुरक्षित हुने उपाय 	<ul style="list-style-type: none"> सूचना र सञ्चारको कुनै ५ साधनहरूको नाम उल्लेख गरी तिनीहरूको उपयोगिता बताउन । आफ्नो घर तथा समाजमा प्रयोग हुने विद्युतीय सामग्रीहरू मध्ये कुनै ७/७ ओटाको नाम र उपयोग उल्लेख गर्न । दैनिक रुपमा आफूले प्रयोग गर्ने सामानहरू र घरका कोठाहरूको आकारको नाम बताउन र ती सामानको सामान्य चित्र कोर्न । दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने कुनै ७ क्रियाकलापको विज्ञान सम्मत कारण उल्लेख गर्न । आफ्नो घरमा प्रयोग हुने कुनै ६ ओटा साधारण उपकरणको नाम र काम बताउन । दैनिक उपयोगमा आउने विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट हुने खतरा उल्लेख गरी त्यसबाट बच्ने तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> सूचना र सञ्चारको कुनै ५ साधनहरूको नाम सूचीकृत गर्न र ती साधनहरूको उपयोगिता बताउन सक्ने । आफ्नो घर तथा समाजमा प्रयोग हुने विद्युतीय सामग्रीहरू मध्ये कुनै ७/७ ओटाको पहिचान गरी तिनीहरूको उपयोगिता उल्लेख गर्न सक्ने । दैनिक रुपमा आफूले प्रयोग गर्ने सामानहरू र घरका कोठाहरूको आकारको नाम बताउन र सामान्य चित्र कोर्न सक्ने । दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने कुनै ७ क्रियाकलापको विज्ञान सम्मत कारण उल्लेख गर्न सक्ने । आफ्नो घरमा प्रयोग हुने कुनै ६ ओटा साधारण उपकरणको नाम र काम लेख्न सक्ने । दैनिक उपयोगमा आउने विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट हुने खतरा उल्लेख गरी त्यसबाट बच्ने तरिका उल्लेख गर्न सक्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक प्रश्नोत्तर परियोजना कार्य जस्तै : सूचना तथा सञ्चारको साधनको नाम र चित्र कोर्न लगाएर । अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर विभिन्न क्रियाकलापलाई गणित र विज्ञानसँग जोड्न तार्किक क्षमता विकास गर्न प्रयोगात्मक विधि अपनाएर । घरमा तथा वरिपरि प्रयोग भएका यन्त्रको बारेमा विद्यार्थीलाई बताउन लगाएर । अनुभव तथा अवलोकनको आधारबाट विद्युत र विद्युतीय सामग्रीबाट भएको असरबाट प्रभावित भएका व्यक्तिहरूबाट घटना वर्णन गर्न लगाएर । दैनिक जीवनमा प्रयोग हुने विभिन्न उपकरणहरू तथा साधारण यन्त्रको सङ्कलन गर्न र तिनीहरूको नमुना (Model) तयार गर्न लगाएर ।

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
४	स्थानीय उत्पादन, उद्योग र व्यवसाय	<ul style="list-style-type: none"> स्थानीय पेशा र व्यवसाय <ul style="list-style-type: none"> कृषि, पशुपंक्षी मत्स्य फलफूल तथा फूलबारी (Horticulture) उद्योग/कलकारखाना यातायात र पर्यटन होमस्टे तथा होटल 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारका सदस्यले अपनाएका पेशाको नाम र महत्व बताउन । परिवारको मुख्य पेशा सम्बन्धी काम छोटकरीमा उल्लेख गर्न । आफ्नो समुदायमा चलिआएका मुख्य पेशाको नाम सूचीकृत गर्न र तिनीहरूको महत्व उल्लेख गर्न । आफ्नो घर, विद्यालय र समुदायको वरिपरि रहेका उद्योग/ कल कारखानाको परिचय र त्यसले उत्पादन गर्ने वस्तुको नाम र महत्व बताउन । वरिपरि चलन चल्तीमा रहेका यातायातका साधनहरूको नाम उल्लेख गरी त्यसबाट हुने फाइदा उल्लेख गर्न । पाहुना र आगन्तुक पर्यटकहरूलाई स्वागत सत्कार र आकर्षण गर्न सकिने तरिका उल्लेख गर्न । होमस्टे र होटलले दिने सेवा उल्लेख गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> आफ्नो परिवारका सदस्यहरूले अपनाएका पेशा र व्यवसायको नाम बताउन । आफ्नो परिवारको मुख्य पेशाको परिचय भन्न र महत्व बताउन । आफ्नो वरिपरि भएका उद्योग/ कलकारखानाको सूची तयार गर्न र तिनीहरूको महत्व उल्लेख गर्न । होमस्टे र होटलको परिचय दिन । पाहुना एवम् आगन्तुकलाई प्रभाव पार्ने तथा आकर्षण गर्ने तरिका बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> मौखिक प्रश्नोत्तर परियोजना कार्य जस्तै : स्थानीय पेशा र व्यवसायको नाम समुदायबाट सङ्कलन गरेर ल्याउन लगाउने । अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर प्रस्तुत गर्न लगाएर उद्योग र पेशा/ व्यवसायको महत्व बताउन तार्किक बुँदाहरू प्रष्ट्याउन । घरमा तथा वरिपरि प्रयोग भएका पेशा तथा व्यवसायको विशेषता बारेमा विद्यार्थीलाई बताउन लगाएर होटल तथा होमस्टेको भ्रमण गराएर

क्र.सं.	क्षेत्र	उपक्षेत्रहरू (तहगत)	विशिष्ट उद्देश्य	सिकाइ उपलब्धिहरू	मूल्याङ्कनका तौरतरिका
५	सहकारी र वैड्क	<ul style="list-style-type: none"> नियमित र अनिवाय खर्चका क्षेत्रहरू वचत र खर्च प्रणाली लेखा प्रणाली वचत र सुरक्षित लगानी सामूहिक आर्थिक क्रियाकलाप तथा वचत र ऋण 	<ul style="list-style-type: none"> परिवारका सदस्यले गर्ने आम्दानीका स्रोत बताउन । परिवारका सदस्यले अनिवाय रुपमा गर्नु पर्ने खर्चका क्षेत्रहरूको सूची तयार गर्न । आम्दानीको आधारमा खर्चको दैनिकी सञ्चालन गर्न सकिने तरिकाहरू उल्लेख गर्न । आम्दानीबाट वचत गर्ने तरिका उल्लेख गर्न । आम्दानी र खर्चलाई अभिलेख राख्ने तरिका र यसको महत्व उल्लेख गर्न । वचतलाई सुरक्षित राख्ने र लगानी गर्न थप सहयोग गर्ने स्थानीय रुपमा क्रियाशील संस्थाहरूको नाम र काम बताउन । 	<ul style="list-style-type: none"> परिवारका सदस्यले गर्ने आम्दानीका स्रोत उल्लेख गरी अनिवाय रुपमा गर्नु पर्ने खर्चका क्षेत्रहरूको सूची प्रस्तुत गर्न । आम्दानीको आधारमा खर्चको दैनिकी सञ्चालन गर्न सकिने तरिकाहरूलाई बुँदागत रुपमा बताउन । आम्दानी र खर्चलाई अभिलेख राख्ने तरिका र यसको महत्व उल्लेख गर्न । वचतलाई सुरक्षित राख्ने र लगानी गर्न थप सहयोग गर्ने स्थानीय रुपमा क्रियाशील संस्थाहरूको नाम र कामको सूची तयार गर्न । 	<ul style="list-style-type: none"> विषयसँग मौखिक प्रश्नोत्तर गरेर विद्यार्थीले गर्ने आम्दानी र खर्चको स्रोत के के हुन् ? सूची बनाउन लगाएर परियोजना कार्य जस्तै : स्थानीय तहमा वचत तथा ऋण प्रवाह गर्ने संस्थाहरूको नाम समुदायबाट सङ्कलन गरेर ल्याउन लगाउने । अवलोकन र क्षेत्र भ्रमण गराएर, जस्तै : उपक्षेत्रमा उल्लेख भएका विषयहरू बारे जानकारी दिन क्षेत्र भ्रमण गराएर प्रस्तुत गर्न लगाएर विद्यालयमा सहकारी, बैड्क वा अन्य वित्तीय संस्थाका स्रोत व्यक्तिलाई प्रवचन गर्न लगाएर ।

द. स्थानीय विषय पाठ्यक्रमको (कक्षा: १-३) पाठ्यघण्टी विभाजन तालिका

क्र.स.	क्षेत्र	कक्षा १-३	
		पाठ्यघण्टी	वार्षिक कार्यघण्टा
१.	स्थानीय भूगोल, कला र संस्कृति	१	३२
२.	स्थानीय प्रशासन, शिक्षा र विकास	१	३२
३.	विज्ञान प्रविधिको साक्षरता र सुरक्षा	१	३२
४.	स्थानीय उत्पादन, उद्योग र व्यवसाय	१	३२
५.	सहकारी र बैङ्क	०.५	१६
६.	खेलकुद र नैतिक चरित्र	०.५	१६
		५	१६०

(१ पाठ्यघण्टीमा ३२ कार्यघण्टा समय विद्यार्थीले शिक्षकबाट पाउने कुराको सुनिश्चितता गरी पठनपाठन गर्नुपर्ने छ ।)

९. सिकाइ सहजीकरण प्रक्रिया

गैँडाकोट नगरपालिकाको स्थानीय पाठ्यक्रममा स्थानीय रूपमा रहेका विभिन्न विषय क्षेत्रलाई समावेश गरिएको छ । यस स्थानीय पाठ्यक्रमलाई विद्यालयमा विद्यार्थीहरू बीच प्रभावकारी शिक्षण गर्नका लागि पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, शिक्षक निर्देशिका, सन्दर्भ सामग्री, वेबमा आधारित सामग्री र स्थानीय विज्ञसँगको अन्तरक्रिया लगायतको अधिकतम प्रयोग गर्नु पर्नेछ । सिकाइ सहजीकरण गर्न आफूले देखेका र प्रयोग गरेका विभिन्न प्रभावकारी विधिहरूका अतिरिक्त देहायका विधिहरू अपनाउन सकिनेछ :

- (क) **आधारभूत शिक्षण विधि:** छलफल विधि, प्रश्नोत्तर विधि, अवलोकन विधि, क्षेत्र भ्रमण विधि, प्रदर्शन विधि, खेल विधि, खोज विधि, समस्या समाधान विधि, अभ्यास विधि, परियोजना आदिको आधारमा शिक्षण क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु पर्दछ ।
- (ख) **अनुसन्धानमा आधारित शिक्षण विधि :** कार्यमुलक अनुसन्धान, मामिला अध्ययन, परियोजना कार्य, स्थलगत अध्ययन आदि सिर्जनात्मक तरिकाबाट शिक्षण गर्नु पर्दछ ।
- (ग) **बैकल्पिक शिक्षण विधि :** भित्ते सामग्री प्रदर्शन विधि, श्रव्यदृश्य विधि, रैथाने विधि, सङ्गीत शिक्षण विधि, कथाकथन विधि, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित विधि, खेल खेल्ने विधि तथा सोच्ने, जोडामा काम गर्ने र आदनप्रदान गर्ने (Think Pair and Share) पद्धतिबाट शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप गर्नु पर्दछ ।
- (घ) **अनुमान, अवलोकन र अन्वेषणमा आधारित विधि :** (Predict, Observe and Investigation): अध्यापन गराउनु पर्ने विषयवस्तुको गहिराई र समेट्न खोजेको क्षेत्रलाई अनुमान, अवलोकन र अन्वेषणको आधारमा सिक्ने वातावरणको सिर्जना गर्ने बानी बसाल्नु पर्दछ ।

१०. विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया

यस गैडाकोट नगरपालिका भित्रको स्थानीय पाठ्यक्रमको विद्यार्थी मूल्याङ्कन देहायका विधि र प्रक्रियाका आधारमा गरिने छ ।

- आधारभूत तहमा निर्माणात्मक/सुधारात्मक मूल्याङ्कन पद्धतिका आधारमा विद्यार्थीको सिकाइलाई मापन गर्ने प्रावधान नेपाल सरकार, पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले निर्धारण गरे अनुसार यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन र विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा पनि निर्माणात्मक मूल्याङ्कन तथा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र अक्षराङ्कन पद्धतिलाई अवलम्बन गरिने छ ।
- विद्यार्थीहरूको मूल्याङ्कन गर्दा निर्माणात्मक (Formative) पद्धति तथा निर्णयात्मक (Summative) पद्धति, सैद्धान्तिक र प्रयोगात्मक (Theoretical and Practical) दुबै अपनाउनु पर्नेछ ।
- स्थानीय विषयको पठनपाठनद्वारा विद्यार्थीहरूले आफै गरेर सिक्ने वा अवलोकन गरेर सिक्ने भएकोले नियमित रूपमा विद्यार्थीहरूले गरेर सिक्ने वा अवलोकन गरेर सिक्ने तथा पृष्ठपोषण प्रदान गरी प्राप्त प्रतिवेदनको आधारमा मूल्याङ्कन गर्ने प्रकृतिलाई प्रोत्साहन गरिने छ ।
- प्रत्येक विद्यार्थीको कार्य सञ्चयिका (Portfolio) फाईल रहनेछ र त्यसभित्र विद्यार्थीको कक्षा कार्य, परियोजना कार्य, उपलब्धि परीक्षा, व्यवहारिक परिवर्तन, अवलोकन, हाजिरी, सामूहिक कार्यमा सक्रियताका अभिलेख राखि सोही आधारमा मूल्याङ्कन गरिने छ ।
- कक्षा १-३ मा निरन्तर मूल्याङ्कन पद्धतिका आधारमा कक्षोन्नति गरिने छ । कक्षा १-३ को मूल्याङ्कन पश्चात् विद्यार्थीहरूको तह वा श्रेणी विभाजन गर्दा निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी अभिलेखिकरणको प्रक्रिया अपनाई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिलाई A+ देखि D+ सात श्रेणीमा विभाजन गर्नुपर्दछ ।
- निर्माणात्मक मूल्याङ्कनमा औसत उपलब्धि हासिल गरेका तर निर्णयात्मक मूल्याङ्कनमा अनुत्तीर्ण भएका विद्यार्थीहरूका हकमा सम्बन्धित अभिभावक, कक्षा वा विषय शिक्षक र प्रधानाध्यापकको निर्णयबाट कक्षोन्नति गर्न सकिनेछ ।
- विद्यार्थीहरूको सिकाई मूल्याङ्कन प्रश्नोत्तरबाट गर्दा ज्ञान तह (Knowledge Level) मा अति छोटो प्रश्नहरू, बोध र प्रयोग तह (Understanding and Application Level) का छोटो प्रश्नहरू र उच्च तह (Higher Abilities) का लामो उत्तर दिनुपर्ने किसिमका प्रश्नहरू समावेश गर्नु पर्नेछ ।
- प्रयोगात्मक क्रियाकलापको मूल्याङ्कन गर्दा अध्ययन भ्रमणको प्रतिवेदन, विभिन्न नमुनाहरू बनाई प्रस्तुत गर्ने, विषयवस्तुसँग सम्बन्धित रही अभिनय गरेर देखाउने आदि क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्नु पर्नेछ । यस भित्र विषयवस्तुको ज्ञान, बोध, सीपको क्षमता, बुझाइको प्रस्तुतिकरण, व्यवहारिक परिवर्तन जस्ता पक्षहरू समेट्नु पर्नेछ ।
- प्रयोगात्मक परीक्षा संचालन गर्दा स्थानीय वातावरण, प्रदूषण, फोहोर व्यवस्थापन, रहनसहन, रीतिरिवाज, प्रकोप/विपद, सामाजिक मूल्य मान्यता तथा स्थानीय पेसा व्यवसायलाई समेट्ने किसिमका क्रियाकलापहरू गराउनु पर्नेछ ।

- कक्षा १ देखि ३ सम्मको निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्नका लागि रुब्रिक्सको विकास गर्नु पर्ने छ । रुब्रिक्सलाई विद्यार्थी मूल्याङ्कनको अभिन्न अङ्ग बनाई प्रयोग गर्नुपर्ने छ । सिकाई उपलब्धिको स्तरलाई रुब्रिक्सको आधारमा खण्ड-खण्ड गरी मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने छ ।
- विद्यार्थी मूल्याङ्कन सम्बन्धी अन्य विधि र प्रक्रिया राष्ट्रिय पाठ्यक्रम प्रारूपमा उल्लेख गरेको प्रावधान प्रतिकूल नहुने गरी अनुसूचिहरूमा उल्लेख गरे बमोजिम हुनेछ ।

११. पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन प्रक्रिया

यस पाठ्यक्रमको कार्यान्वयन गर्न प्रधानाध्यापक तथा शिक्षकको भूमिका महत्वपूर्ण हुनेछ । विद्यार्थीहरूलाई स्थानीय वातावरणको अवलोकन गराइने छ । परियोजना कार्य र प्रतिवेदनको माध्यम अवलम्बन गरिने छ । स्थानीय समुदायका विज्ञ, बुद्धिजीवी, शिक्षाप्रेमी, समाजसेवी एवम् सम्बन्धित विषय तथा क्षेत्रमा जानकार व्यक्तिहरू स्रोतव्यक्तिको रूपमा रहनेछन् । विद्यालयहरूले यस पाठ्यक्रम कार्यान्वयनका क्रममा आवश्यकता र औचित्यता अनुसार स्थानीय भाषा वा नेपाली भाषा वा अङ्ग्रेजी माध्यम समेत अवलम्बन गर्न सक्नेछन् । विद्यार्थीहरूको समूहकार्य र अन्तरक्रियालाई जोड दिइनेछ । पाठ्यक्रममा आधारित भई पाठ्यसामग्रीको विकास गर्नुका साथै शिक्षकहरूलाई विषयवस्तु तथा सहजीकरण प्रक्रिया सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिमको व्यवस्था गरिने छ ।

१२. समय निर्धारण

यस पाठ्यक्रम आधारभूत तह कक्षा १-३ मा स्थानीय विषयको साप्ताहिक ५ पाठ्यभार र वार्षिक १६० पाठ्यघण्टा निर्धारण गरिएको छ । प्रत्येक शैक्षिक सत्र अन्य निर्देशन नभए सम्म सामान्यतया वैशाखदेखि सुरु भएर चैत्र मसान्तसम्म कायम रहने छ । प्रचलित शिक्षा ऐन, नियमावली र कार्यविधि बमोजिम प्रत्येक शैक्षिक सत्रमा कम्तिमा २३० दिन विद्यालय खुल्नेछ, र २२० दिन पठनपाठन हुनेछ । विद्यालय समय विहान १० बजे देखि दिउँसो ४ बजे सम्मको हुनेछ । शुक्रवारको दिन विद्यालय समय १० बजे देखि ३ बजे सम्म हुने छ । यो दिनमा २ बजे पछिको समयमा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु पर्ने छ । प्रत्येक घण्टी कम्तिमा ५० मिनेटको हुनेछ । प्रत्येक शिक्षण घण्टी १ घण्टाको बनाएर साप्ताहिक पाठ्यभार मिलाएर समेत कक्षा सञ्चालन गर्न सक्नेछ । विद्यालयले आफ्नो आवश्यकता तथा औचित्यको आधारमा थप विषय अध्यापन गराउन चाहेमा अतिरिक्त समयको व्यवस्थापन गर्नु पर्ने छ ।

१३. स्थानीय पाठ्यक्रम कार्यान्वयन योजना ।

क) कार्यान्वयन योजना

वर्ष	शैक्षिक सत्र २०७८	शैक्षिक सत्र २०७८	शैक्षिक सत्र २०७९
कक्षा	१	२	३

ख) परिमार्जन सहित कार्यान्वयन योजना

वर्ष	शैक्षिक सत्र २०७९	शैक्षिक सत्र २०७९	शैक्षिक सत्र २०८०
कक्षा	१	२	३

विद्यार्थी निरन्तर मूल्याङ्कन ढाँचा

(क) निर्माणात्मक/प्रयोगात्मक मूल्याङ्कन

कक्षा : १-३

औसत अङ्क विभाजन तालिका

क्र.स.	कार्य विवरण	अङ्कभार
१	कक्षामा उपस्थिति तथा व्यवहारिक परिवर्तन	१०
२	समूह निर्माण, समूह कार्यमा सहभागीता र प्रस्तुती	१०
३	कक्षा कार्य/गृहकार्य	१०
४	स्थलगत अध्ययन/परियोजना कार्य/प्रतिवेदन लेखन	३०
५	प्रश्नको उत्तर लेखन/ प्रश्नको मौखिक उत्तर	३०
६	रचनात्मक कार्य/अभिनय/नक्शा तथा चित्र लेखन	१०
	जम्मा	१००

नोट : यही तालिकाको आधारमा वर्ष भरिको अन्तिम मूल्याङ्कन गरी कक्षा चढाउन सकिने छ । निर्णयात्मक मूल्याङ्कनको रूपमा अलग्गै प्रश्न पत्र र परीक्षा भनेर अन्तिम परीक्षा सञ्चालन गरिने छैन । तर क्र.सं. ५को आधारमा उत्तर लेखन लगाउँदा ज्ञान तह, बोध तह, प्रयोग तह र तार्किक क्षमताको तह जाँच्ने गरी प्रश्न तयार गरी दिनु पर्ने छ ।)

विशिष्टिकरण तालिका (Specification Grid)

हरेक पाठ्यक्षेत्रहरको पढाई हुँदा विद्यार्थीले गरेको कार्यका आधारमा निम्न अनुसार भार दिई प्रयोगात्मक र सैद्धान्तिक दुवै पक्षलाई ५०/५० भार हुने गरी मूल्याङ्कन गर्न पर्ने छ ।

क्र.सं.	मूल्याङ्कनका लागि लिइने आधारहरू	स्थानीय भूगोल कला र संस्कृति	स्थानीय प्रशासन, शिक्षा र विकास	विज्ञान र प्रविधि साक्षरता	स्थानीय उत्पादन र उद्योग व्यवसाय	सहकारी र बैङ्क	खेलकुद र नैतिक चरित्र
१	कक्षामा उपस्थिति तथा व्यवहारिक परिवर्तन	१०	१०	१०	१०	१०	१०
२	समूह निर्माण, समूह कार्यमा सहभागीता र प्रस्तुती	१०	१०	१०	१०	१०	१०
३	कक्षा कार्य/गृहकार्य	१०	१०	१०	१०	१०	१०
४	स्थलगत अध्ययन/परियोजना कार्य/प्रतिवेदन लेखन	३०	३०	३०	३०	३०	३०
५	प्रश्नको उत्तर लेखन/ प्रश्नको मौखिक उत्तर	३०	३०	३०	३०	३०	३०
६	रचनात्मक कार्य/अभिनय /नक्शा तथा चित्र लेखन	१०	१०	१०	१०	१०	१०
	जम्मा						

मूल्याङ्कन गर्ने साधनको उपयोग गर्दा ज्ञान, बोध, प्रयोग र उच्च तहका हुनुपर्ने छ र यसको आधारमा क्रमशः ४०, २०, २० र २०% भारको आधारमा गर्नुपर्नेछ ।

निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र स्तर निर्धारण

क) रेजाका आधारमा कक्षा १-३ को पाठगत मूल्याङ्कन मापदण्ड तालिका

क्र.स.	मूल्याङ्कन आधार	अतिउत्तम	उत्तम	ठीकै	सामान्य
१	कक्षामा नियमित उपस्थिति तथा व्यवहारिक परिवर्तन	√√√√	√√	√√	√
२	समूह निर्माण, समूह कार्यमा सहभागीता र प्रस्तुती	√√√√	√√√	√√	√
३	कक्षा कार्य/गृहकार्य	√√√√	√√√	√√	√
४	स्थलगत अध्ययन/परियोजना कार्य/प्रतिवेदन लेखन	√√√√	√√	√√	√
५	प्रश्नको उत्तर लेखन/ प्रश्नको मौखिक उत्तर	√√√√	√√√	√√	√
६	रचनात्मक कार्य/अभिनय/नक्शा तथा चित्र लेखन	√√√√	√√	√√	√
	जम्मा	२४	१८	१२	६

नोट : रेजा लगाउनका लागि सिकाइ उपलब्धिका आधारमा पाठ्यक्षेत्रगत रुपमा रुब्रिक्स तयार गर्नु पर्ने छ ।
ख) रेजारको प्रतिशत निकाल्ने तरीका

$$\text{रेजा सुत्र प्रतिशत} = \frac{\text{विद्यार्थीले पाएको जम्मा रेजा सङ्ख्या} \times १००}{\text{जम्मा पाठ सङ्ख्या} \times २४}$$

उदाहारण : कक्षा एकमा पहिलो त्रैमासिकसम्म पढाइ भएको पाठबाट सिकाइ उपलब्धिका आधारमा एक जना विद्यार्थीले जम्मा रेजा संख्या ३६ पाए, पढाइ भएको पाठ सङ्ख्या = २ भने,

$$\begin{aligned} \text{सुत्रानुसार, रेजा प्रतिशत} &= \frac{३६ \times १००}{२ \times २४} \\ &= ७५\% \end{aligned}$$

उक्त विद्यार्थी (B⁺) श्रेणीमा पर्दछ ।

रेजाका आधारमा श्रेणी निर्धारण

अध्यापन गरिसकिएको पाठगत आधारमा रेजा दिइसकेपछि हरेका त्रैमासिकमा रेजाका आधारमा विद्यार्थीहरूलाई निम्नलिखित तरीकाले विभिन्न श्रेणीमा छुट्याउने । अन्तमा औसत आधारमा श्रेणी निर्धारण गर्ने ।

क्र.सं.	रुजु आधारमा प्राप्त गरेको श्रेणी	व्याख्या	श्रेणी	श्रेणी संख्या
१	९० देखि १०० सम्म	अति उत्कृष्ट	A⁺	३.६-४
२	८० देखि ९० भन्दा कम	उत्कृष्ट	A	३.२-३.६
३	७० देखि ८० भन्दा कम	धेरै राम्रो	B⁺	२.८-३.२
४	६० देखि ७० भन्दा कम	राम्रो	B	२.४-२.८
५	५० देखि ६० भन्दा कम	सन्तोषजनक	C⁺	२.०-२.४
६	४० देखि ५० भन्दा कम	ठिकै	C	१.६-२
७	३० देखि ४० भन्दा कम	कमजोर	D⁺	१.२-१.६

नोट : यही आधारमा विद्यार्थीलाई कक्षा श्रेणी गर्न ग्रेडसिट वितरण गर्नुपर्दछ ।

गैंडाकोट नगरपालिका
नवलपरासी (बर्दघाट सुस्तापूर्व)
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

आधारभूत तह (कक्षा १-३) को

स्थानीय विषय पाठ्यक्रम

२०७८

गैंडाकोट नगरपालिका
नवलपरासी (बर्दघाट सुस्तापूर्व)
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

राष्ट्रिय गान

सयौं थुङ्गा फूलका हामी एउटै माला नेपाली
सार्वभौम भई फैलिएका मेची महाकाली ।

प्रकृतिका कोटीकोटी सम्पदाको आँचल
वीरहरुको रगतले स्वतन्त्र र अटल ।

ज्ञानभूमि, शान्तिभूमि तराई, पहाड, हिमाल
अखण्ड यो प्यारो हाम्रो मातृभूमि नेपाल ।

बहुल जाति भाषा, धर्म संस्कृति छन् विशाल
अग्रगामी राष्ट्र हाम्रो जय जय नेपाल ।

कोभिड-१९ को असरबाट बच्न निम्नअनुसारका जानकारी लिइ सुरक्षित रहौं र सुरक्षित रहन अरुलाई समेत जानकारी दिऊं ।

१) कोभिड-१९ का मुख्य लक्षणहरू

- ज्वरो आउने (१००.४°F भन्दा माथि)
- श्वासप्रश्वासमा अत्याधिक समस्या
- रुघा र खोकी निरन्तर लागिरहनु

२) कोरना भाइरस रोग कसरी सर्दछ ?

- कोभिड-१९ रोग संक्रमित व्यक्तिबाट अन्य व्यक्तिमा सजिलै सर्दछ ।
- संक्रमित व्यक्तिले खोकदा र हाछ्युँ गर्दा उनीहरूको मुख र नाकबाट स्किने छिट्टाबाट
- संक्रमित व्यक्तिसँग हात मिलाउँदा वा छुँदा
- ज्वरो आउने (१००.४°F भन्दा माथि)

३) यसबाट कसरी बस्ने र अरुलाई बचाउने ?

- बेला बेलामा साबुन पानी हत्केला, औलाहरूको बिचमा र नड भएको भागलाई कम्तीमा २० सेकेन्ड सम्म मिचिमिचि हात धुने ।
- तल दिईएका जोखिमपूर्ण अवस्थामा अनिवार्य साबुनपानीले मिचिमिचि हात धुने ।
  - खोकी सकेपछि र हाछ्युँ गरिसकेपछि ।
  - बाहिरबाट स्याहार गर्नु अघि, स्याहार गर्दा र स्याहार गरिसकेपछि ।
  - बच्चालाई खुवाउनु वा स्तनपान गराउनु अघि ।
- यी बाहेक तल उल्लेखित सामान्य अवस्थामा पनि साबुनपानीले हात धुने ।
  - खाना पकाउनुअघि
  - दिसा गरिसकेपछि
  - फोहर र जनावरको मलमुत्र छोएपछि वा हात फोहर भएपछि ।
- चर्पीबाट ५ मि. को दुरीमा साबुनपानी सहितको हातधुने स्थानको व्यवस्था गर्ने ।
- खोकदा र हाछ्युँ गर्दा कृहिनाले वा सफा कपडाले नाक-मुख छोप्ने ।
- सधैं पानी उमालेर वा फिल्टर गरेर मात्र पिउने ।
- चर्पीमा दिसा पिसाब गर्ने, चर्पी नियमित सफा गर्ने, बच्चाको दिसालाई पनि चर्पीमा मात्र विसर्जन गर्ने ।
- हात जथाभावी आँखा, नाक, मुख नछुने ।
- अरु व्यक्तिहरूसँग हात नमिलाउने र कम्तीमा ३ हात टाढा रहने ।
- भीडभाडमा नजाने र अत्यावश्यक काममा बाहिर जाँदा सधैं मास्कको प्रयोग गर्ने ।

४) कोरना भाइरस रोग (कोभिड १९) बाट बच्न ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू

- कोरना भाइरस आफै नफैलिने यो फैलिनको लागि व्यक्ति-व्यक्ति बिचको सम्पर्क नै मुख्य माध्यम भएकोले अन्य अफवाहहरूको पनि नलाग्न र आफूले पनि सहि सूचनामात्रै प्रवाह गर्न अनुरोध छ ।
- कोरना भाइरसबाट बच्न समय समयमा साबुन र पानीले हत्केला, औलाहरूको बिचमा र नड भएको भागलाई कम्तीमा २० सेकेन्डसम्म मिचिमिचि आफ्नो र परिवारका सबै सदस्यहरूको हात धुने ।
- अनावश्यकरूपमा घरबाहिर नजाने र अरुलाई पनि नबोलाउने । यदि जानैपरेमा अरु व्यक्तिहरूसँग कम्तीमा एक मिटर(तीन फिट) को दुरी कायम राख्ने अति भीडभाडमा नजाने ।
- यस्ता लक्षणहरू देखिएमा सबैभन्दा पहिला परिवारका सदस्यहरूसँग व्यक्तिगत दुरी बनाउने र जतिसक्दो चाँडो नजिकको स्वास्थ्य संस्था वा अस्पतालमा उपचारको लागि जाने ।
- परिवारका सदस्यहरू सबैले घरमै उपलब्ध हुने प्रोटीनयुक्त र घरमै बनेका पोषिला खानेकुराहरू जस्तै: दाल, गोडागुडी, हरियो सागपात, दुध, दही आदि शरिरलाई रोगसँग लड्न शक्ति दिने खानेकुराहरू खानका लागि सल्लाह दिनुहोस् ।
- स्तनपान गराइरहेकी आमालाई यस्ता लक्षण देखिएमा बच्चालाई छुनु अघि साबुनपानीले हात धुने र आफ्नो मुख सफा कपडाले छोपेर बच्चालाई स्तनपान गराउन सकिन्छ ।
- यदि समुदायमा रोगको संक्रमणको शंका लागेमा वा बाहिर देशहरूबाट आएका व्यक्तिहरू जथाभावी हिडडुल, भेटघाट गरेको थाहापाइमा सम्बन्धित निकायलाई जानकारी गराउन अनुरोध गर्नुहोस् ।
- साथै बाहिर देशहरूबाट घर फर्केका व्यक्ति वा संक्रमित व्यक्तिहरूले जानी जानी रोग बोकेर आएका होइनन् उनीहरू पनि कहींबाट संक्रमित भएका हुन् त्यसैले उनीहरूलाई घृणा होइन सदभाव, सहयोग र हौसला दिनुहोस् ।

स्रोत: नेपाल सरकार, स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालय, राष्ट्रिय स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा सञ्चार केन्द्र